...Ы ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

№ 104 (6294)
МАЙН
29
ВТОРНИК
1951 он

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй
...рховно Соведэй, ВКП(б)-гэй Улан-Удын горкомой орган

Сэн 20 мүнгэн.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗУУДТА ХҮДӨӨ АЖАХЫН КУЛЬТУРАНУУДАЙ УРГАСЫЕ ХАРУУҺАЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАИ

БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВКП(б)-гэй Обкомой бюрогой тогтоол

Хүдөө ажахын Министерство, аймагуудай советскэ, хүдөө ажахын, партийна органууд хүдөө ажахын культурануудай ургасын хойноhоо харууhалга эмхидхэхэ шухала хэрэгые тоодоггүй, энэ хүдэлмэриие хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилдэг гэжэ Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй обкомой бюро тэмдэглэнэ. Энээнэй эсэстэ жэлhээ жэлдэ олон колхозуудта ороохото культурануудай буртаг үбhэ түүлгын, пропашной культурануудай ряд хоорондын элдүүрилгын, мүн тэдээндэ тэжээл үгэлгын түсэбүүд дүүргэгдэдэггүй, хүдөө ажахын культурануудай ургасын хойноhоо харууhалха бусад хэмжээнүүд хүсэд абтадаггүй байна.

1950 ондо ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэри Иволгын, Сэлэнгын, Зэдын, Заиграйн, Кяхтын, Хэжэнгын ба республикын бусад аймагуудта илангаяа муугаар эмхидхэгдээ hэн.

Хүдөө ажахын культурануудай ургасын хойноhоо харууhалга ба полинууд дээрэхи буртаг үбhэнүүдые үгы хэхэ хүдэлмэри энэ жэлдэшье ехэл муугаар ябуулагдажа байна. Олон колхозуудта намарай хара таряан борнойлогдоогүй, тэжээл үгтөөгүй ба олон жэлэй ногооной ургасые харууhалга эмхидхэгдээгүй байhаар.

«1951 ондо колхозууд болон совхозуудта хүдөө ажахын культурануудай ургасын хойноhоо харууhалха хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1951 оной майн 8-най тогтоолые дүүргэхын тула Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй обкомой бюро иигэжэ тогтообо:

1. Намарай хара таряанай болон олон жэлэй ногооной ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэриин бэлэдхэлэй дутагдалнуудые усадхахын тула хэмжээнүүдые абажа, энэ хүдэлмэриие эмхитэйгээр үнгэргэхэ ба колхоз бүхэндэ намарай таряанай болон хабарай культурануудай ургасын хойноhоо харууhалха талаар агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудай бүхы комплексые хүсэдөөр дүүргэхэ, 1951 ондо хүдөө ажахын бүхы культурануудай үндэр ургаса абаха гэжэ республикын хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомуудые ба ВКП(б)-гэй айкомуудые уялгалха.

2. 1951 ондо республикын колхозуудта хүдөө ажахын культурануудай ургасын хойноhоо харууhалха агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэхэ түсэб баталха.

3. Хүдөө ажахын бүхы культурануудай ургасын хойноhоо харууhалха хэмжээнүүдые табан хоногой турша соо зохёогоод, колхоз бүхэндэ, колхозуудай бригада бүхэндэ үгэжэ, энээнэй дүүргэлтые үдэр бүри шалгажа байха гэжэ хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомуудые болон МТС-үүдэй директорнүүдые уялгалха.

4. Байгша оной июниин 1 болотор колхоз, МТС болон бригада бүхэнэй тарилгын ургасануудай хойноhоо харууhалха хэмжээнүүдые үнгэргэхэ хүдэлмэриин түсэб табижа, таряанажалай ба тракторна бригадануудай суглаанууд дээрэ, тэрэшэлэн МТС-үүдэй соведүүд дээрэ зүбшэн хэлсэхэ, колхоз бүхэндэ тарилгын ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэридэ хүрэхэ тооной колхознигуудые ба унаа моридые гаргаха гэжэ хүдөө ажахын Министерствые, аймагуудай хүдөө ажахын таhагуудые, МТС-үүдэй директорнүүдые, колхозуудай правленинүүдые, аймгүйсэдкомууд болон ВКП(б)-гэй айкомуудые уялгалха.

5. Тарилгын ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэридэ үхибүүдтэй колхозницануудые олоор хабаадуулхын тула хүүгэдэй яслинуудые, садуудые, площадкануудые олошоруулха ба тэдээнэй хүдэлмэриие hайжаруулха гэжэ колхозуудта лурадхаха. Үхибүүдые харадаг эмэгтэй колхознигуудта колхозhоо ажалта үдэр үгэхэ.

Тарилгын ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэридэ, илангаяа ороохото ба пропашной культурануудай буртаг үбhэ түүлгэдэ колхознигуудые, хүдэлмэришэд болон албахаагшадые олоор гаргаха.

6. Тарилгын ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэридэ комсомолецууд болон союзнабэшэ залуушуулые эдэбхитэйгээр хабаадуулхын тула бодото хэмжээнүүдые зохёохыень ВЛКСМ-эй обкомые уялгалха.

7. Тарилгын ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэридэ ажалай эмхидхэлгэ ба тоо бүридхэлгэ зүбөөр табиха, колхознигуудай хэhэн ажалайнь хэмжээ ба шанарай зэргээр ажалта үдэр зүбөөр ба хаha саг соонь үгэлгын хойноhоо шанга хиналта хангахыень хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомуудые, ВКП(б)-гэй айкомуудые, МТС-үүдэй директорнүүдые болон колхозуудай правленинүүдые уялгалха. Тарилгын ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэридэ тогтоогдоhон бүхы колхознигуудые бүхэли үдэртэнь ябуулжа, тогтоогдоhон даалгабаринуудаа ба нормонуудаа дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ ябадал хангаха.

Пропашной культурануудай ряд хоорондын элдүүрилгэдэ МТС-үүд болон колхозуудай тракторна ба морин культиваторнуудые хүсэдөөр ба бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, агрегат бүхэнэй даалгабаряа ба нормоёо дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ ябадал хангаха.

8. Хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомуудые, МТС-үүдэй директорнүүдые болон колхозуудай правленинүүдые иигэжэ уялгалха:

а) буртаг үбhэнүүдэй бии болохо зэргээр тэдэниие бүхы тарилгаhаа хаhа саг соонь 2 — 3 дахин түүжэ хаяха. Ороохото культурануудай буртаг үбhэ түүхэдээ тэдэнэй голлохоhоонь урид дүүргэхэ, тарилгын гашуун үрмэдэhэ түүлгэдэ илангаяа ехэ анхарал хандуулха.

Газарай хүрьhэ бамбайлгахыя ба буртаг үбhэнтэй тэмсэхын тула ороохото культурануудай үндэhэлэн бултайжа байхадань, зөөлэн хүрьhэтэй тарилгаhаа бэшыень, хүнгэн борнойнуудаар гү, али морин тармуурнуудаар борнойлхые колхозуудта дурадхаха;

б) тэжээлэй корнеплодуудые, сахарна свёклые ба үрhэнэй наран сэсэгые гурбадахи паар набшаhанайнь гараагүйдэ шэнгэрүүлхэ, энээнэйнгээ удаа 10—12 үдэр үнгэрhэн хойно шалгажа үзөөд, забhар ехэтэй газартань шэнээр тариха;

в) пропашной культурануудай бүхы тарилга дээрэ, мүн тэрэшэлэн просын, гречихын, олон жэлэй ногооной үрhэнэй үргэн рядна тарилгын буртаг үбhэ түүжэ ба зунай үедэ 2—3-hаа үсөөн бэшээр ряд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ, эдэ ургасануудые буртаг үбhэгүй байлгаха;

г) хартаабхын эшын бултайхаhаань урид ба бултайхадань хоёр дахин борнойлхо.

д) намарай ба хабарай хара таряанай, гречихын, люцерхын ба просын ургасые үргэлжэдөө сэсэглэхэhээнь урид 3—4 дахин искусственнаар нэмэлтэ үрэжүүлгэ хэхэ;

е) хүдөө ажахын ургамалнуудай дайсанууд ба үбшэнэй бии болохые хододоо хаража байгаад, ургасануудаа гэмтээлгэнгүй хаhа саг соонь дайсантай тэмсэжэ, үгы хэхэ. Тиихэдээ тэдээниие гансахан лэ химическэ аргаар бэшэ, харин ондоошье аргаар, жэшээнь тарилга дээрээ тахяануудые гаргажа байгаад тэмсэхэ хэрэгтэй.

ж) тарилгануудта нютагай ба минеральна үтэгжүүлгэнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ, түбхын түрүүн ороохото ба техническэ культурануудай үрhэнэй, олон жэлэй ногооной үрhэнэй ба овощиин участогуудта үргэнөөр хэрэглэхэ.

Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй обкомой бюро хадаа просын ургасын хойноhоо харууhалха бүхы хүдэлмэринүүдые hайн шанартайгаар ба хаhа саг соонь үнгэргэжэ, эдэ хоолой үнэтэ энэ культурын үндэр ургаса ургуулха ябадалда партийна организацинууд, советскэ болон хүдөө ажахын органууд, МТС-үүдэй директорнүүд ба колхозуудай түрүүлэгшэнэр тусгаар анхарал хандуулха ёhотой гэжэ онсо тэмдэглэбэ.

9. Хүдөө ажахын культурануудай ургажа байха үедэнь уhалхын тула бии байhан уhалууриин системэнүүдые хүсэдөөр ашаглаха. Тарилгын уhалагдадаг талмайнуудтай колхоз ба бригада бүхэндэ байгша оной июниин 5 хүрэтэр хүдөө ажахын культурануудые уhалха график зохёожо, тэрэнэй дүүргэлтые хододоо шалгахыень хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомуудые, ВКП(б)-гэй айкомуудые ба колхозуудай правленинүүдые уялгалха.

10. Байгша оной июниин 10 болотор пар хахалха түсэб дүүргэхын тула нэмэлтэ хэмжээнүүдые абахыень, тэрэшэлэн парай хойноhоо харууhанай шанар hайжаруулхыень, хаhа саг соонь культиваци ба хоёрлон хахалалга хэхыень хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомууд болон ВКП(б)-гэй айкомуудые, МТС-үүдэй директорнүүдые ба колхозуудай түрүүлэгшэнэрые уялгалха.

11. Колхозуудай үрhэнэй ажахыдахи залагайралые усадхаха хэмжээнүүдые абажа, колхоз бүхэнэй хүдөө ажахын бүхы культурануудай үрhөөр өөhэдыгөө гүйсэд хангаха ябадал туйлахыень хүдөө ажахын Министерствоhээ (нүхэр Дубровский), аймгүйсэдкомууд болон ВКП(б)-гэй айкомуудhаа, МТС-үүдэй директорнүүдhээ болон колхозуудай правленинүүдhээ эрилтэ хэжэ. Байгша оной июниин 15-hаа оройтуулангүй колхоз бүхэндэ үрhэнэй участогуудые гуримтай болгожо, документацитай болгохо. Үрhэнэй участогуудай ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэриин, тэрэнэй тоодо түрэл бүриин ба сорт бүриин таряанай буртаг үбhэ түүлгэтэйгээр, бүхы комплексые хаhа саг соонь ба hайн шанартайгаар хэжэ үнгэргэхэ.

12. Хүдөө ажахын культурануудай ургасын хойноhоо харууhалгын шанар ходо шалгажа байхыень хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомууд болон ВКП(б)-гэй айкомуудые, хүдөө ажахын таhагуудые даагшадые ба МТС-үүдэй директорнүүдые уялгалха. Хүдөө ажахын культурануудай дайсадтай тэмсэхын, ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэри эмхидхэхын тула агроном бүхэндэ нэгэ гү, али бүлэг колхозуудые даалгажа үгэхэ, колхозуудай түрүүлэгшэнэртэй хамта энэ хүдэлмэриин эмхидхэлэй түлөө агроном харюусаха. Аймгүйсэдкомуудай заседанинууд дээрэ ба ВКП(б)-гэй айкомуудай бюро дээрэ тарилгын ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэриин ябаса тухай хүдөө ажахын таhагуудые даатшадай ба главна агрономуудай, МТС-үүдэй директорнүүдэй ба ахалагша агрономуудай, колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй элидхэлнүүдые дуулаад, элирүүлэгдэhэн дутагдалнуудые дары усадхаха хэмжээнүүдые абаха.

13. ҺАяын үдэрнүүдтэ пропашной тракторна ба морин зэр зэмсэг заhабарилжа дүүргээд, пропашной культуранудай ба просын, гречихын, олон жэлэй ногооной үрhэнэй үргэн рядна тарилгын ряд хоорондын элдүүрилгэ али болохоор механизацилха, мүн хүдөө ажахын культурануудай дайсадтай тэмсэхэ зэр зэмсэгүүдые сүм бэлэдхэхэ гэжэ хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомуудые, МТС-үүдэй директорнүүдые ба колхозуудай түрүүлэгшэнэрые уялгалха.

Хүдөө ажахын дайсадтай тэмсэхын тула байгша оной июниин 10 хүрэтэр хэрэгтэй тооной аппаратурануудые, материалнуудые ба хоро-химикадуудые рознично магазинуудта эльгээхэ гэжэ «Сельхозснабай» Бурят-Монголой конторые эрхилэгшэ нүхэр Кокориндо дурадхаха.

14. Колхознигууд болон МТС-үүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри hайжаруулхыень, тиихэдээ энэ хүдэлмэриие үйлэдбэриин ба тракторна бригаднуудта, полевой стануудта эмхидхэхыень ВКП(б)-гэй айкомуудые, МТС-үүдэй директорые политическэ талаар орлогшодые, колхозууд болон МТС-үүдэй партийна эхин организацинуудые уялгалха. Тарилгын ургасын хойноhоо харууhалха талаар агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудай бүхы комплексые дүүргэхэ зорилготой холбон политическэ агитациин бүхы формо ба хүсые хэрэглэхэ. Мүн агробиологическа наукын түрүү туйлалтануудые ба түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үйлэдбэридөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ ба нэбтэрүүлхэ.

Партийна ба комсомольско организацинууд, советскэ ба хүдөө ажахын органууд социалистическэ мүрысөө хүтэлбэрилгые эрид hайжаруулжа, бүхы колхознигуудые ба машинно-тракторна станцинуудай хүдэлмэрилэгшэдые социалистическэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха уялгатай. Таряанажалай ба тракторна бригадануудта, полевой стануудта мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргаха, показателиин доска түхеэрхэ, ханын газетэ, «дайшалхы хуудаhануудые» гаргаха, абаhан социалистическэ уялгануудые дүүргэхэ талаар туйлаhан амжалтанууд ба дутагдалнуудтайнь бүхы колхознигууд ба МТС-үүдэй хүдэлмэрилэгшэдые агитаторнуудаар дамжуулан танилсуулха уялгатай.

15. Хүдөө ажахын культурануудай ургасын хойноhоо харууhалха хүдэлмэриин ябаса тухай, энэ талаар зарим хэмжээнүүдые бэелүүлхэ ба тэдэнэй удхашанар тухай газетэнүүдэй хуудаhануудта үргэнөөр толилхо, радиогоор дамжуулхыень хүдөө ажахын Министерствые, республиканска ба аймагуудай газетэнүүдэй редакторнуудые ба радиоинформациин комитедые уялгалха.

16. Энэ тогтоолой бэелүүлэгдэжэ байhан тухай байгша оной июниин 20-до, июлиин 20-до ба августын 20-до тоосоонуудаа үгэжэ байхыень республикын хүдөө ажахын Министерствые, аймгүйсэдкомуудые ба ВКП(б)-гэй айкомуудые уялгалха.

БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ
Д. ЦЫРЕМПИЛОН.

ВКП(б)-гэй Обкомой Секретарь
А. ХАХАЛОВ.

...р хахалалга үргэнөөр ябуулха

...ртуурита үндэр ургаса ур...хын тула хабарай тарилгые ...нөөр, hайн шанартайгаар үн...хэ шухала. Энэ зорилгоёо ...лтатайгаар бэелүүлхын тула ...еспубликын түрүү колхозууд ...мтэйгээр тэмсэжэ, шэниисэ ...ка дүүргээд, мүнөө оройн ...турануудай тарилга үргэнөөр ...лжа байна.

...бараи тарилгые богонихон ...р соо, агротехническэ үндэр ...ээндэ үнгэргэхын түлөө тэм...еэ хамта ерэхэ жэлэй та...н газар бэлдэхэ тухай ан...лаа табиха шухала. Тиимэhээ ...хахалалга хаа·хаанагүй үргэ... ябуулха хэрэгтэй. Агротехни... эрхим болзорнуудта хахал... парые удаань hайнаар элдүү... hаа, буртаг үбhэгүй, шииг ... ехэтэй, шэмэтэ зүйлөөр эл...байдаг юм. Манай республи... колхозууд ба МТС-үүд пар ...алгын түсэб июниин 10 хү... сүм дүүргэхэ ёhотой. Тээд, ...үдэлмэриин ябаса ехэ муу...а.

...анажал ехэтэй Бичурын ба ...ршэбэрэй аймагууд пар ха... бүхы арга боломжотой бай...е, өөдтэй юумэ хээгүй. Жэ..., Мухаршэбэрэй аймагай Га... ба Суулгын МТС-үүдэй олон ...орна бригаданууд пар хахал...муртэйгөөр эхилээдүй байhаар. ...хоёр аймагууд 23—24 мянган ...р пар хахалха ёhотой аад, ... арайхан 4—4 мянгаад ...р газар хахалаад байна. Эдэ ...гуудай хүтэлбэрилэгшэд, түб...түрүүн, хүдөө ажахын орга... энэ хүдэлмэриие түргэдхэхын ... ямаршье хэмжээ абанагүй. ... Кударын, Түнхэнэй, Яруу-Хэжэнгын, Хориин ба бусад ...гууд пар хахалалгын эрхим ...рнуудые алдажа байна. Хо... МТС-эй харьяата аяар 7 ...зууд пар хахалалгада ороо...байhаар.

...агуудай партийна, советскэ, ... ажахын органууд, республ... хүдөө ажахын Министерст...даа тарилгын хүдэлмэритэй ... доро пар хахалалга эмхид..., июниин 10 хүрэтэр энэ хү...риин түсэб заатагүй дүүргэ... колхозууд болон МТС-... хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга ...э хэнэгүй. Республикын кол...дай олонхинь мүнөө ороохо...льтурануудай тарилга дүүр... байна. Тиимэhээ колхозууд ... МТС-үүд плугууд ба трак...дые пар хахалалгада олоор ..., пар хахалха хүдэлмэри бүри үргэнөөр ябуулха уялгатай. Тиихэдэ МТС бүхэн тракторнуудаа часай графигаар хүдэлмэрилүүлжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ ёhотой.

Энэ жэлдэ пар хахалалгын шанарые hайжаруулхын тула тусгаар анхарал табигдана. Параа имагтал предплужнигтай плугуудаар, агротехникын заабариин ёhоор, гүнзэгыгөөр хахалха эрилтэ МТС-үүдэй болон колхозуудай урда табигдана.

Зарим аймагуудай колхозууд имагта машинын хүсэндэ найдаад, хабарай тарилгада мори унаа гарганагүй. Пар хахалалгада морин плугуудые мүнөөшье гаргаагүй колхозууд Хориин, Мухаршэбэрэй ба бусад аймагуудта бии байна.

Машинно-тракторна станци колхоз хоёрой хоорондо баталагдаhан договорнуудай пункт бүхэн заагдаhан болзор соогоо хэлбэриигүйгөөр дүүргэгдэхэ ёhотой. МТС-үүд договоройнгоо ёhоор, харьяата колхозуудтаа пар хахалха даалгабаряа болзор соонь дүүргэхэ уялгатай. Энэ талаар Курбын МТС-эй нүхэд Базаровай ба Ерофеевэй түрүү тракторна бригаданууд hайн жэшээ харуулаа. Эдэ хоёр бригада харьяата колхозуудтаа пар хахалалга үшөө майн 10-да сүм дүүргэhэн байна. Гэбэшье энэ талаар зарим МТС-үүд ехээр унжагайрна. Хориин, Хэжэнгын, Итанцын МТС-үүд харьяата колхозуудтаа пар хахалалга мүртэйгөөр эхилээдүй.

Аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилэгшэд пар хахалалгые графигай ёhоор ябуулжа, агротехническэ болзор соонь сүм дүүргэхын тула зохихо хэмжээнүүдые абаха ёhотой. Мүн хүдөө ажахын таhагуудай болон МТС-үүдэй агрономууд пар хахалалгын шанарые үдэр бүри хинан шалгаха, агротехникэ эбдэгшэдые хэhээхэ хэмжээ абаха, hайн шанартайгаар хахалhан пар хадаа ерэхэ жэлэй үндэр ургасын найдамтай үндэhэ hуури гэжэ колхознигууд болон механизаторнуудта ойлгуулха уялгатай. Мүн хахалhан параа үбhэ ногоондо даруулангүй, харууhалжа байха шухала.

Ерэхэ жэлэй үндэр ургасын шухала нүхэсэл болохо парые hайн шанартайгаар хахалхын, түсэбөө дүүргэхын тула бүхы колхознигууд болон механизаторнууд тэмсэхэ уялгатай.

Ехэ театрын коллективэй баярай заседани

...Р Союзай Ехэ театр советскэ ...ай бата нигта холбоо... Энэ таhаршагүй холбоонь ...баярай үдэрнүүдтэ илангаяа ...ойгоор харагдана. Юбиляр...рхэнэйнгөө амаршалгануудые ...ын тулада ахадүү республи...дай түлөөлэгшэд ороной за...заар бүриhөө Москва ерээ. ... 26-да делегацинуудтай уул... баярай оршон байдалда бо... Театрын ложонуудта ба пар... артистнууд, хүгжэмшэд, сце...үдэлмэришэд дүүрэн hууба. ...арбаад жэл соо искусстводa ...эhэн театрын үнинэй ажал...агшад түрүү зэргэнүүдтэ .... Бүхэсоюзна юбилейнэ ко...й гэшүүд, дуунай ба хоре...ческа искусствын элитэ ...нууд, советскэ мэдээжэ ди...нууд ба уранзураашад сце...рэ гараба.

...рай заседани нээхэ зуураа, ...юзна юбилейнэ комитедэй ...эгшэ нүхэр А. И. Анисимов ...та 175 жэлэйнь ойтой да...дуулан театрын коллекти... амаршалhан ба саашадаа ...ско амжалтануудые туйла... хүсэhэн байна.

...етскэ эрдэмтэд, столицын томо предприятинуудай — Сталинай нэрэмжэтэ Московско автомобильна заводой ба Кагановичын нэрэмжэтэ гүрэнэй нэгэдэхи подшипникова заводой түлөөлэгшэд, Метрополитенэй барилгашад, тормозно заводой ажалшад Ехэ театрые амаршалхаар түрүүлэн ерээ. Бүхы советскэ арадтаяа хамта эрдэмтэд ба хүдэлмэришэд болбол дэлхэй дээрэхи эрхим хүгжэмтэ театраар омогорхоно, коммунистическэ обществые байгуулагша советскэ хүн тухай шэнэ зохёолнуудые тэрээнhээ хүсэнэ.

Ахадүү союзна республикануудай түлөөлэгшэдэй амаршалганууд манай ороной арадуудай хани барисаанай толотомо демонстраци болобо.

Бага ба уранhайханай театрнуудай, Кировэй нэрэмжэтэ оперо ба баледэй Ленинградска театрын, Советскэ Армиин Центральна театрын, сатирын театрын, куклануудай Центральна театрын коллективүүд искусствын талаар өөhэдынгөө ахые халуунаар, үнэн зүрхэнhөө амаршалба.

Ехэ театрын нэрэ дээрэ амаршалганууд олон тоото организацинуудhаа абтаа.

ГАЗАР МАЛТАДАГ ЕХЭ ХҮСЭТЭ ШЭНЭ МАШИНА

...р малтадаг ехэ хүсэтэ шэнэ ...ые хабсаралга М. И. Кали...нэрэмжэтэ московско завод...ээд дүүрэжэ байна. Энэ ха...олго-Донской каналай барил...рюулан тус предприятиин ...ндо бүтээхэ машинануудайнь ...ихн болоно.

Заводой стахановецууд энэ хүсэтэ машинын hүүлэй детальнуудые бэлдэжэ эхилээ. Газар малталгада 25 мянган хүнэй хүсэ алмаха тус агрегат hаяын үдэрнүүдтэ каналай барилгашадта эльгээгдэхэнь.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй Ленинэй ордеато Гүрэнэй Академическэ Ехэ театрын артистнуудта хүндэтэ нэрэзэргэнүүдые олгохо тухай

Советскэ хүгжэмтэ-театральна искусствые хүгжөөхэ хэрэгтэ элитэ ехэ габьяануудые туйлаhанай түлөө ба СССР-эй Ленинэй ордento Гүрэнэй Академическэ Ехэ театрын тогтоhоор 175 жэлэй ойтой дашарамдуулан, хүндэтэ нэрэзэргэнүүдые олгохо гэбэл:

СССР-эй АРАДАЙ АРТИСТЫН

1. **Иванов** Алексей Петровичто
2. **Лепешинская** Ольга Васильевнада
3. **Мелик-Пашаев** Александр Шамильевичта
4. **Нэлепп** Георгий Михайловичта
5. **Уланова** Галина Сергеевнада
6. **Файер** Юрий Федоровичто
7. **Ханаев** Никандр Сергеевичтэ.

СССР-эй АРАДАЙ УРАНЗУРААШЫН

1. **Федоровский** Федор Федоровичто.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Н. ШВЕРНИК.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1951 оной майн 27.

СССР-эй Ленинэй ордento Гүрэнэй Академическэ Ехэ театрын артистнууд ба уранhайханай-техническэ хүдэлмэрилэгшэд орденууд болон медальнуудаар шагнагдаба

Советскэ хүгжэмтэ-театральна искусствые хүгжөөхэ хэрэгтэ элитэ ехэ габьяануудые туйлаhанай түлөө ба СССР-эй Ленинэй ордento Гүрэнэй Академическэ Ехэ театрын тогтоhоор 175 жэлэй ойтой дашарамдуулан, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1951 оной майн 27-ной Указаар тус театрын олон хүдэлмэрилэгшэд шагнагдаба.

Ленинэй орденоор: СССР-эй арадай артист Н. С. Голованов, СССР-эй арадай артист И. С. Козловский, СССР-эй арадай артист С. Я. Лемешев, СССР-эй арадай артист М. Д. Михайлов, СССР-эй арадай артист П. М. Норцов, СССР-эй арадай артист А. С. Пирогов, СССР-эй арадай артист М. О. Рейзин, РСФСР-эй арадай артистка Н. Д. Шпиллер гэгшэд шагнагдаа.

Ажалай Улаан тугай орденоор: 76 хүн, **«Хүндэлэлэй тэмдэг»** орденоор—232 хүн ба «Ажалдаа шалгарhанай түлөө» медаляар—348 хүн шагнагдаба.

(ТАСС).

Үхибүүдэй зунай амаралтада гушан миллион түхэриг

ТБИЛИСИ. Грузиин профсоюзна организацинууд, гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалха органууд ба гүрэнэй ондоо эмхи зургаанууд үхибүүдэй зунай амаралта тушаа ехэ анхарал оролдолго гаргана.

Грузинска ССР-эй Хара далайн эрьеын, Боржомско хадын хүндын курортнуудта ба бусад районуудта үхибүүдэй хэдэн арбаад санаторинууд, пионерскэ лагерьнууд нээгдэбэ. Эндэ 45 мянган hурагшад, садуудай, яслинуудай ба байшангуудай 24 мянган үхибүүд зундаа ерэжэ амарха байна.

Үхибүүдэй зунай амаралтада зорюулан 30 үлүүтэй миллион түхэриг hомологдоо. Городуудтаа үлэhэн үхибүүдэй бэеын элүүрые бэхижүүлхэ талмайнууд эмхидхэгдэхэ юм. Хэдэн зуун үхибүүд түрэл хизааринуудаараа туристска походто ябахань. (ТАСС).

Республикын бүхы һурагшадта

Тарбагатайн дунда һургуулиин һурагшадай ХАНДАЛГА

Хүндэтэ үхибүүд!

Манай республикын хүдөө ажахын гол һалбаринь—малажал, тиихэдэ тэжээлэй гол базань — сабшалан ба бэлшээри юм гэжэ таанар бүгэдэ мэдэнэт.

Сабшалан ба бэлшээри харууһалха агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлхэтээ хамта ногоо тарилга эрхилээ һаа, үбһэнэй үндэр ургаса хуряагдажа шадагдаха байна.

Бидэнэр, һурагшад, энэ хэрэгтэ, түбхын түрүүн колхозуудые олон жэлэй ногоонуудай үрһөөр хангалгада ехэхэн туһаламжа хүргэжэ шадаха байнабди.

Манай колхозуудай сабшалан дээрэ залаата ба бобово ногоонууд элбэг ехээр ургадаг, тэдэнэй үрһэ суглуулжа, сабшалан дээрэ нэмэлтэ болгон тарихын тула хэрэглэжэ болохо байна бшуу.

Зэрлиг ногоонуудай үрһэ суглуулгын угаа ехэ удхашанартай байһаниие хараадаа абажа, бидэнэр, Тарбагатайн дунда һургуулиин пионернүүд ба һурагшад, иимэ уялга абанабди:

1. Пионер ба һурагша бүхэн ногоонуудай 1300 грамм үрһэ, тэрээнһээ: люцернын үрһэ—700 грамм, житнягай — 500 грамм, сибирскэ волоснецын — 100 грамм суглуулха.

2. Энэ уялгаяа дүүргэхын тула классууд, дружинанууд ба отрядуудай хоорондо мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэбди.

Бидэнэр, Тарбагатайн дунда һургуулиин һурагшад, манай жэлээгээр ногоонуудай үрһэ суглуулгада эдэбхитэйгээр хабаадахыень республикын һургуулинуудай бүхы һурагшадые уряалнабди.

Тарбагатайн дунда һургуулиин пионерскэ дружинын ба комсомольско организациин даалгабаряар: һурагшад **Лида Думнова, Галя Злобина, Толя Федотов, Толя Патрахин, Агриппина Акинфиева, Толя Акумов, Клава Наумова, Валя Ананьева, Семен Степанов, Светлана Федотова,** һургуулиин директор **П. П. Киселёв,** ахалагша пионервожата **А. Федотова,** комсомольско организациин секретарь **А. Шустов.**

ВЛКСМ-эй обкомдо

Тарбагатайн дунда һургуулиин һурагшад сабшалан дээрэ тарихын тула ногоонуудай үрһэ суглуулхадань колхозуудта туһалха зорилгоор республикын бүхы һурагшадта хандажа, һайн үүсхэл гаргаба. Пионер ба һурагша бүхэн 1300 грамм үрһэ суглуулха гэһэн уялга абаа.

ВЛКСМ-эй обкомой бюро энэ үүсхэлые һайшаагаад, Тарбагатайн дунда һургуулиин һурагшадай үүсхэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхыень, ногоонуудай үрһэ суглуулха талаар һургуули бүхэнэй комсомольско организациин тодорхой уялга абаха ябадал туйлахыень, энэ хүдэлмэридэ бүхы пионернүүд ба һурагшадые хабаадуулхыень ВЛКСМ-эй айкомууд ба республикын һургуулинуудай комсомольско эхин организацинуудые уялгалба.

Ногоонуудай үрһэ суглуулхын тула ниитын гаралгануудые ба воскресннгүүдые эмхидхэхэ гэжэ ВЛКСМ-эй обкомой бюро һайшаан дурадхаа.

КОМСОМОЛЬСКО ХҮДЭЛМЭРИ ҺАЙЖАРУУЛХА

ВЛКСМ-эй Хориин айкомой ээлжээтэ пленум боложо, «Колхозууд, МТС-үүд ба совхозуудай комсомольско организацинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» ВЛКСМ-эй обкомой II пленумэй тогтоолые зүбшэн хэлсэбэ. Энэ асуудалаар комсомолой айкомой секретарь нүхэр Бабанов элидхэл хээ.

Пленум дээрэ ВЛКСМ-эй айкомой ба комсомольско эхин организацинуудай хүдэлмэриин ехэнүүд дутуунууд элирүүлэгдээ. Комсомольско организацинууд малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар түгэсхэхэ ба тэжээлэй бата бэхи база байгуулха хэрэгтэнь партийна организацинуудта ба колхозуудай правленинүүдтэ багаар туһална гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Малажал дээрэ хүдэлмэрилхынь тулада комсомолецуудые нэмэжэ эльгээхэ тухай комсомолой XV областной конференциин тогтоол үшөө бэелүүлэгдээгүй байһаар. Малай фермэ ба гүүртэнүүдтэ оройдоо 52 комсомолецууд хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэй ажал-ябуулгые комсомольско организацинууд хүтэлбэрилдэггүй ба олонхинь социалистическэ мүрысөөндэ хабаадуулагдаагүй байха юм. Карл Марксын нэрэмжэтэ, «Улаан Олон» ба бусад колхозуудай комсомольско организацинууд хүдөө ажахын культурануудай ургасые дээшэлүүлхын түлөө ёһотоор тэмсэнэгүй, полевой хүдэлмэри амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ комсомолецууд ба залуушуулые хүсэд элсүүлнэгүй. Олонхи колхозуудай таряанажалай бригадануудта комсомольско группанууд байгуулагдаагүй. Зарим колхозуудта байгуулагдаһан комсомольско группанууд һулаар хүдэлмэрилнэ.

Комсомолецууд ба залуу колхознигуудай дунда политическэ һуралсал эмхидхэлгэдэ ба культурно-ниитын хүдэлмэри ябуулгада ехэнүүд дутуунууд бии. Һуралсалай жэлэй эхиндэ байгуулагдаһан 15 политкружогуудай 13-niинь үнинэй хүдэлмэрилхэеэ болишоһон байгаа. Зооветһуралсал һулаар табигданхай. Тэрэ һуралсалда оройдоо 35 комсомолецууд хабаадана.

Эдэ дутуунууд хадаа комсомольско эхин организацинуудай хүдэлмэриие ВЛКСМ-эй айкомой ба тэрэнэй бюрогой һулаар хүтэлбэрилдэг байһан ябадалһаа шалтагаалаа.

—ВЛКСМ-эй айкомой хүдэлмэрилэгшэд колхозно комсомольско организацинуудта үсөө ябана, — гэжэ «Красный партизан» колхозой комсомольско организациин секретарь нүхэр Белоусов хэлэбэ,—заримлаа гарахадаашье гэшүүнэй түлбэринүүдые суглуулга тухай һонирхоод, комсомольско хүдэлмэридэнь бодото туһаламжа үзүүлнэгүй.

—Манай комсомольско организаци колхозуудай томодхогдоһонһоо хойшо аймаг соогоо эгээл томо организацинуудай нэгэн болоо,— гэжэ Калининай нэрэмжэтэ колхозой комсомольско организациин секретарь нүхэр Дондоков хэлэбэ. —Теэд ВЛКСМ-эй айком манай организациие анхардаггүй ба хүдэлмэридэмнай туһалдаггүй байна. ВЛКСМ-эй айкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр Бабанов Хори дээрэ жэл шахуу хүдэлмэрилжэ байбашье, манайда нэгэтэшье ошоогүй.

Пленум болбол зүбшэн хэлсэһэн асуудалаараа дэлгэрэнгы шиидхэбэри абаа.

Б. Намжилон.

Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй зэргэдэ жагсааб

БМАССР-эй нютагай промышленностиин Министерствын мэдэлэй «Металлоширпотреб» заводто табадахи жэлээ хүдэлмэрилжэ байнаб. Мүнөө үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлмэрилдэг стахановецуудай нэгэн болонхойб. Үдэрэйнгөө нормые 20—30 процентээр үлүүлэн дүүргэдэг болоһоор үнинэйб. Заводойнгоо шэрэм шудхалгын цехтэ формовщигаар хүдэлмэрилхэдөө, имагта эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилнэб.

Би 21 наһатайб. Тиигэбэшье, мэргэжэлтэй формовщигуудай нэгэн болонхойб. Жэлэйнгээ даалгабариие болзорһоонь урид дүүргэхэһээ гадна, түүхэй эд ба материалнуудые алмажа, тэрээгээрээ коммунизмын асари ехэ барилгануудта зорюулагдаһан фонд байгуулха гэһэн патриотическа хүдэлөөндэ хабааданаб.

Ленинско-сталинска комсомолой гэшүүн, Железнодорожно районой Советэй депутат байһан тулада олониитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабааданаб. Өөрынгөө хүдэлмэриин газарые жэшээтэ һайнаар барижа, нэгэшье минута соо миин байнгүйгөөр ажаллаха зуураа, хүдэлмэридөө голодһо гарганагүйб.

Саашадаа үшөө эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилжэ, энэ жэлэйнгээ дээшэлүүлэгдэһэн даалгабариие Сталинска Конституциин үдэр хүрэтэр дүүргэн, ленинско-сталинска комсомолой гэшүүн байһан нэрэеэ дээрэ үргэжэ ябахаб, социалистическэ мүрысөөнэй түрүү зэргэдэхи һууриһаа алдахагүйб.

Ирина Алсаева, заводой стахановка.

Крымскэ область. Хойто-Крымскэ каналай татаглаха районой бэдэрэлтын хүдэлмэри үргэнөөр дэлгэрээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: геологическа партиин начальник, горно инженер Е. В. Львова (баруун гарһаа) ба ахалагша коллектор Т. А. Галанина гэгшэд малтагдаһан газарай шорой хаража байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Коммунизмын барилганууд тухай лекци

ВКП(б)-гэй Зэдын айкомой пропагандист Т. А. Шишмарев хабарай тарилгын үедэ колхознигууд ба механизаторнуудай дунда элдэб темэнүүдээр лекци ба элидхэлнүүдые хэнэ.

Һаяхан Цагаан-Усанай МТС-эй механизаторнуудта нүхэр Шишмарев коммунизмын агуухэ барилганууд тухай лекци уншажа, тэдэниие ехээр һонирхуулаа. Тэндэ олон хүнүүд һонирхоһон асуудалнуудтаа дүүрэн харюунуудые абаһан байна.

С. Зодбоев.

Түрүүлэгшэ-агитатор

Аркадий Иванович Осипов Мухаршэбэрэй аймагта колхозой түрүүлэгшээр олон жэл хүдэлмэрилжэ байна. Мүнөө тэрэ—Маленковой нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхозой түрүүлэгшэ.

Ниитэ-политическэ хүдэлмэриие ажахын хүдэлмэритэй тааралдуулан ябуулхада амжалта туйлагдадаг гэжэ нүхэр Осипов һайн мэдэдэг. Тиимэһээ, колхознигуудай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулхада тэрэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Полевой стануудта, малай фермэнүүдтэ ерэхэдээ нүхэр Осипов политинформаци ба хөөрэлдөөнүүдые ходоодоо үнгэргэдэг. Колхознигуудта газетын хуудаһануудһаа шэнэ шэнэ һонинуудые уншажа үгэдэг.

Мүнөө энэ колхоз тарилгын хүдэлмэри үргэн фронтоор ябуулжа, аймагайнгаа түрүү колхозуудай зэргэдэ ябана.

П. Степанов.

Номой эрхим магазин

Улан-Удын номой № 2 магазинай (директорынь нүхэр Зимина) коллектив стахановскаар ажаллана. Байгша оной нэгэдэхи кварталай хүдэлмэриин дүнгөөр, тэдэнэр «Главполиграфиздадай» системын ном худалдадаг организацинуудай дунда дэлгэрһэн Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ горьтой амжалтануудые туйлажа, гурбадахи шанда хүртэбэ. Энэ коллектив квартал соо ном худалдаха түсэбөө 178,2 процент дүүргэһэн байна.

Магазинай коллектив туйлаһан амжалтануудаа улам арбилхаха зорилгоор дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абанхай.

Л. Александров.

Түмэрзамшадай туһаламжа

Зүүн-Сибириин түмэр замай Галуута-Нуурай станциин коллектив колхознигуудай адуу малдаа бата бэхи тэжээлэй база байгуулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр туһална.

Һаяхан станциин парткомой секретарь нүхэр Головиновой хүтэлбэри доро 140 түмэрзамшад воскресник эмхидхэжэ, Тамчын сомоной колхозуудта хүдэлмэрилөө. Тэдэнэр сабшалан уһалха канавые 12 километртэ сэбэрлэжэ, уһа урадхуулаа. Эндэ паровозно депогой мастер нүхэр Дурбышев, машинистын туһалагша Каштымов болон бусад эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилжэ, даалгабаринуудаа үлүүлэн дүүргэһэн байна.

Ц. Бадмацыренов.

АБАҺАН УЯЛГАЯА ДҮҮРГЭХЫН ТҮЛӨӨ!

Хүршэ МТС-эйнгээ жэшээгээр

Кыренскэ машинно-тракторна станциин № 7 тракторна бригада (бригадирынь нүхэр Ошоров) Калининай нэрэмжэтэ колхозой поли дээрэ хүдэлмэрилхэ зуураа, хабарай тарилгые хамагһаа түрүүн дүүргээ.

Тус бригадын механизаторнууд Социалистическэ Ажалай Герой Иван Бунеевэй, мүн Түнхэнэй МТС-эй тракторна бригадын бригадир Николай Сороковиковой патриотическа үүсхэлнүүдые халуунаар дэмжээд, колёсно трактор бүхэнөөр мүнөө жэлэй сезон соо 600 гектар газар (зөөлэн хахалалгаар) элдүүрилхэ, тарилгынгаа бүхы талмайһаа гектар бүриин 15 центнер, үрһэнэй участогһаа 20 центнер шэниисэ ургуулха уялга абаһан байгаа.

Энэ бригада «Память Ильича» колхоздо ажалладаг өөрынгөө МТС-эй № 8 тракторна бригадатай социалистическэ мүрысөөнэй договор баталһан байна.

Нүхэр Ошоровой бригада тарилгын эхилһэнһээ хойшо МТС-эй бүхы механизаторнуудай мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлжэ, дирекциин ба парторганизациин дамжуулгын Улаан туг барижа ябана. Машинно-тракторна паркаа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглахын тула часовой графигаар хүдэлмэрилжэ, техническэ харууһалга һайнаар хэһэнэй ашаар ажалай үндэр бүтээсэ туйлана. Энэ бригада хадаа эртын орсоһото культурын тарилгые майн 13-да, оройн культурануудые—22-то дүүргээ.

Мүнөө 40 гаран гектар пар хахалаад байна. «Энэ хүдэлмэриие июниин 8 хүрэтэр дүүргэхэбди» гэжэ бригадир Ошоров мэдүүлнэ. Эдэнэрэй хэһэн хүдэлмэриинь шанар һайн. Тракторнуудаа һаадгүйгөөр хүдэлгэхын тула ябууд дунданьсеялкэнүүдтээ үрһэнэй орооһо эюулдэг, заправкаяа боронзда дээрэнь хэдэг байна. Морёор асарһан горючиие трактортаа насосоор хэхэдэнь ведрогоор эюулэгшэдэ орходоо 3 дахин түргэнөөр эюулэгдэдэг, горючи газарта алхардаггүй байна. Тракторай халта эбдэрхэдэ трактористнууд бригадиртаяа тэрэ дары заһабарилдаг юм. Эдээндэ участково механик нүхэр Баторов туһалалсадаг байна.

Энэ бригадын эрхим трактористнууд Ж. Шагдуров, Ж. Цаганов гэгшэд 13 гектарай орондо, халаан соогоо 18—20 гектар хүрэтэр таридаг байна. Мүн трактористнууд Б. Аюшеев, Н. Лобсанов, Г. Топхоев болон бусад нормоёо үлүүлэн дүүргэнэ. Тиихэдэ колхозой правлени (түрүүлэгшэнь нүхэр Гонгоров) тракторна бригадые хангаха хүнүүдээр бүридүүлһэн ба механизаторнуудта культурна ажаһуудалай услови байгуулһан байна. Үрһэ, горючи, уһа зөөлгэ һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Эндэ колхознигууд Булугов, Маланов, Марганов, Цаганова, Рабильжинов болон бусад оролдосотойгоор хүдэлмэрилжэ, эрхим жэшээ хаpуулнад.

Таряанажалай ба тракторна бригаданууд хүдэлмэреэ нигта ба рисаатайгаар эмхидхээ. Бэе бэедээ туһалалсадаг, гараһан дутагдалнуудаа хамтынгаа хүсөөр дары усадхадаг байна.

Энэ тракторна бригадын бригадир коммунист нүхэр Ошоров, учётчик Жамсо Махаев гэгшэд бригадынгаа гэшүүдэй дунда агитационно-ойлгууламжын хүдэлмэри һайнаар ябуулна. Тэдэнэр «Бурят-Монголой үнэн» ба «Бурят-Монгольская правда» газетэнүүдые механизаторнуудтаа уншажа үгэнэ. Вагончигынь лозунгнууд ба плакадуудаар шэмэглэгдэнхэй. Тэндэ показателиин доска бии. Тэрээн дээрэ тракторист бүхэнэй үдэр бүриин хүдэлмэри, хэды шэнээн горючи гаргашалһаниинь бэшэгдэдэг. Тэрээнэй хажууда халаатай хүндэлэлэй доскада эрхим хүнүүдэй нэрэнүүд бэшэгдэдэг. «Бригадымнай гэшүүд абаһан уялгаяа лаб дүүргэхэ» гэжэ бригадир нүхэр Ошороз мэдүүлнэ.

Н. Бадмацыренова.

Дутагдалаа усадхаха саг тулаа

Хориин аймагай түрүү колхозууд болон тракторна бригаданууд энэ үдэрнүүдтэ эртын ба оройн культурануудай тарилгые агротехническэ һайн болзорнуудта дүүргээд, мүнөө огород болон техническэ культурануудай тарилга хэжэ байна. Жэшээлхэдэ, «III Интернационал» ба Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд хабарай полевой хүдэлмэридэ һайнаар бэлэдхэһэнэй ба колхознигуудай дунда политическо-ниитын хүдэлмэри һайнаар ябуулһанай, социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүдые сагүргэлжэ гаргажа байһанай ашаар орооһото культурануудай тарилгые амжалтатайгаар дүүргээ.

Гэхэтэй хамта, Анаагай сомоной «Путь Сталина» колхоздо хүдэлмэрилдэг № 7 тракторна бригада (бригадирынь нүхэр Софьянов) майн 20 болотор тарилгынгаа түсэбые 36 процент, Ждановай нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлмэрилдэг № 8 тракторна бригада (бригадирынь нүхэр Дашиев) 47 процент дүүргээ. Хориин МТС-эй бусадшье тракторна бригаданууд муугаар хүдэлмэрилнэ. Шанар муутайгаар заһагдаһан дээрэһээ тракторнуудынь хабарай полевой хүдэлмэриин эхилһэнһээ хойшо ходо эбдэржэ һаатана. Тракторна бригадануудта туһаламжа багаар үзүүлэгдэнэ. Нүүдэл автомастерскойнь ямаршье маршрутгүйгөөр ябадаг юм. Участково механик нүхэр Гуляев бригадануудта тон үсөө ерэнэ. Жэшээнь, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлмэрилдэг № 4 тракторна бригадада хабарай тарилгын эхилһэнһээ хойшо оройдоо 2—3 үзэглөөд лэ ябашаһан байха юм. Энэ шалтагаанһаа тус бригадын механизаторнууд часай графигаар хүдэлмэрилхэ тухай хэлсэдэгшьегүй байна.

Зарим ушарта трактористнуудай харюусалгагүйгөөр хандаһан дээрэһээ тракторнуудынь эбдэрдэг юм. Жэшээлхэдэ, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо «НАТИ» тракторта хүдэлмэрилдэг тракторист Цыбикжапов тракторайнгаа нэгэ шкиб алхаар сохижо эбдэжэрхёод, 2—3 халаанда миин байгаа. Тэрэшэлэн Молотовой нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхоздо хүдэлмэрилдэг нэгэ дизельнэ трактор тоһогүй дээрэһээ 6—7 халаанда юушье хээгүй. Иимэ баримтанууд олон үзэгдэнэ. Олон тракторна бригадануудай тракторнуудта техническэ харууһалга ба заправка хэхэдээ трактористнууд тон ехэ сагаа гээнэ. Эдэ бүхы дутагдалнуудые хаража байбашье, тэдээниие усадхаха тухай тус МТС-эй директор нүхэр Петренко шанга эрилтэ табинагүй. Нүхэр Петренко МТС-эй директорэй ба ахалагша агрономой уялга дүүргэдэг нэрэтэйшье һаа, алинииншье һайнаар дүүргэжэ шаданагүй.

Ашангын сомоной 4 колхоздо участково агрономой үгы дээрэһээ үрһые һалхи наранда шараха, хороор угааха мэтын агротехническэ хэмжээ-ябуулганууд хангалтагүйгөөр үнгэргэгдэнэ.

Аймагай зарим колхозуудта тарилгын агротехникэ эбдэхэ ябадалнууд олон үзэгдэнэ. Жэшээнь, участково агроном Снитковой хүдэлмэрилдэг «Красный партизан» колхоздо 10 үлүүтэй гектар газарта тарилга утаашань хэгдэһэн, тэрээнһээ байтагай 1 га тухай газарта тарилга хээд, удаань хахалуулһан байха юм. Эдэ мэтээр агротехникые эблэһэн ушарнууд эрид шүүмжэлэгдэнэгүй.

Эртын пар хахалжа эхилхэ сагай үни үнгэрбэшье, тус МТС мүнөө миил 169 га пар хахалаад байна. Тиихэдэ, үбһэ хуряалгын кампанида ямаршье бэлэдхэл хэгдэнэгүй.

Тарилгын хүдэлмэридэ байһан дутагдалнуудаа дары усадхахын тула дурсагдаһан колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ба МТС-эй дирекци эрид хэмжээнүүдые абаха уялгатай.

Б. Шаралдаев.

Уялганууд ба бодото хэрэгүүд

Хабарай тарилгые эрхим болзорнуудта үнгэргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ оролсожо абаһан уялгаяа Боргойн совхозой түрүү механизаторнууд бодотоор бэелүүлнэ.

Совхозой № 1 фермын механизаторнууд (эрхилэгшэнь нүхэр Д. Ишиев) бүхы культурануудай тарилгые майн 22-то дүүргээ. Тэдэнэр 1166 гектар тарихын орондо 1193 гектар һайнаар элдүүрилэгдэһэн газарта таряа.

Совхозой эрхим механизаторнууд Бато Данжуров, Б. Буянтуев гэгшэд социалистическэ мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Эдэнэр газар элдүүрилгээр, тарилгаар үдэрэйнгөө нормые хододоо 150—170 процент дүүргэнэ.

М. Нимаев.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗУУД[ТА] ХАБАРАЙ ТАРИЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ

БМАССР-эй хүдөө ажах[ын] Министерствын 1951 он[ой] майн 25-най мэдээн

Аймагууд	Бүхы оройн культуранудай тарилга (процентээр)	Тэгэнэй тоодо шэниисэ тарилга (процентээр)
Закаменай	82,3	98,3
Түнхэнэй	74,8	97,4
Яруунын	71,6	75,9
Байкало-Кударын	71,4	94,6
Зэдын	68,1	79,7
Хориин	67,7	93,0
Хэжэнгын	66,7	93,0
Заиграйн	66,0	87,3
Кабанскын	65,9	101,0
Курумканай	65,1	93,8
Ториин	64,1	82,9
Иволгын	63,8	87,0
Сэлэнгын	60,3	98,9
Баргажанай	59,0	85,4
Прибайкальска	58,8	85,0
Тарбагатайн	58,5	86,8
Кяхтын	57,8	99,5
Мухаршэбэрэй	57,8	92,4
Бичурын	55,5	83,8
Кударын	45,7	79,1

Машеевэй бригад[ын] жэшээтэ ажал

Нүхэр Машеев 16 жэлдэ [...] низатораар хүдэлмэрилжэ, [...] дүй дүршэлтэй болонхой. [...] аймагай «Заветы Ильича» [...] зой гэшүүдэй дунда трак[...] бригадын бригадир нүхэр Ма[...] жэшээтэ һайн ажалаараа [...] шаһан байха юм.

Нүхэр Машеев нилээд олон [...] нүүдые машинын орёо техн[...] һургаа. Тэрэ хадаа өөр[...] техническэ бэлэдхэлые хо[...] дээшэлүүлдэг, сүлөөтэй са[...] техническэ литература унш[...] баян техникые дүүрэнээр аш[...] хын түлөө тэмсэдэг хүн юм.

Энэ жэлдэ тарилгада гара[...] нүхэр Машеев машинануудаа [...] тээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, [...] вой хүдэлмэри богонихон са[...] һайн шанартайгаар үнгэргэх[...] рилго бригадынгаа гэшүүдэй [...] табиһан байна. Тиин [...] зорилгоёо дүүргэхэ бүхы ар[...] ломжотойшье һэн. Тарилгын [...] дэлмэриин эхилхэтэй хамта [...] бригадын механизаторнууд [...] тэй һайнаар хүдэлмэрилжэ [...] лаа һэн. Эртын борнойлгын [...] 360 процент дүүргээд, 224 [...] газарта лущени, 438 гект[...] культиваци хэһэн байна. Газ[...] хүрьһэ тарилгада нигэжэ [...] хээд, эртын орооһото культу[...] дай тарилгые хүдэлмэриин [...] үдэр соо сүм дүүргээ. Ма[...] хүрэтэр условно трактор бүх[...] 144,1 гектар (зөөлэн хаха[...] гаар) элдүүрилжэ, 1284 килогр[...] горючи алмаһан байна.

Тус бригадынхид ажалаа [...] тэй һайнаар ябуулжа шадаһ[...] ашаар иимэ амжалтануудые [...] лаа. Ажалай жаяг заршам [...] гү, али халаанай нормо дүү[...] гүй, горючи үлүү галдаха [...] лые тэдэнэр юрэ бусын хэ[...] жэ тоолодог. Иимэ ушар[...] тохёолдобол, үйлэдбэриин [...] лөөн дээрэ хэлсэжэ, эрид [...] абадаг байна.

Тракторнуудаа бүрин хү[...] ашаглахын тула бүхы мех[...] торнуудынь тэмсэжэ, ажала[...] дэр бүтээсэ туйладаг байна. [...] шээнь, тракторист Доржи Б[...] ев халаанайнгаа нормо үд[...] ри 150 гаран процент дүү[...] Мүн тракторнстаар түрүүшы[...] дэ хүдэлмэрилжэ ябаһан А. [...] ракшаев халаанайнгаа норм[...] процент дүүргэдэг байна. [...] хоёр трактористнууд АТЗ-[...] тракторта ябаха зуураа май[...] хүрэтэр энэ трактораараа [...] тар (зөөлэн хахалалгаар) [...] рилжэ, хабарай полевой хү[...] риин түсэб 92 процент д[...] Мүн 1138 килограмм горючи [...] нэр алмаһан байна.

Энэ тракторна бригада [...] колхозой таряанажалай бри[...] тай нигта барисаатайгаар [...] мэреэ эмхидхэжэ, марш[...] хамталаа зохёодог [...] Бригадын механизаторнууд [...] техникын эрилтэнүүдые на[...] сахидаг, предплужнигтай пл[...] даар лэ хахалдаг, трактор[...] прицепной машинануудые [...] дөөр шагтагалжа ябада[...] Тус бригадынхидай түрүү [...] алдангүй, дирекциин дамж[...] Улаан туг бүхөөр барижа, [...] һайнаар хүдэлмэрилхэнь [...]

А. Ша[...]

Адуу малай зүнай харууһа зүбөөр эмхидхэе

Эрхим малшан

Николай Ефимович Суханов Кабанскын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхозой тажалай хоёрдохи бригадада лагша моришоноор хүдэлмэрил. Нүхэр Сухановай харууһалдаг бригадын морид һайн шадалтай онхой. Хүдэлмэриин һүүлээр, шалэн нүхэр Суханов моридтоо эдюулээд уһалдаг, һүнииин 3 та дахин уһалһанай һүүлээр танай колос гурил хоёрые холи, морин бүхэндэ 400 грамм хэмтэйгээр эдюулдэг юм. Үглөөнэй ста морин бүхэндэ 2 килограмм эдюулнэ. Колхознигуудай моо хүллэхын урда тээ морид нэгэ уһалагдана. Үдэрэй лгэнэй үелэ моридоо час адай турша соо, хоёрдохи эдеэлэй үелэ 2 часай турша соо дүүлдэг.

Нүхэр Суханов түрэхэ гүүдээ бэлри дээрэ гарганхай. Мүнөө 10 гадые абаад, бүрин бүтэнөөр жүүлжэ байха юм. Нүхэр Сухабригадынгаа моридые һайнаар уүһалжа, колхознигуудай полехүдэлмэридэ һаадгүйгээр ажалба байгша ондо таряанай үнургаса хуряаха хэрэгтэ өөрынхубитые оруулна.

М. Савельев.

Гурбан жэлэй түсэб дүүргэбэ

Хойто-Байгалай аймагай Верх. Ангарска сельсоведэй Сталинай эмжэтэ колхозой хониной-тойна фермын малшад хони үсхэлхэ гурбан жэлэй түсэб үлүүдүүргэбэ. Тус фермын хүдэлэгшэд хүлеэгдэжэ байгаа үүдэ бүрин бүтэнөөр тэнжээ, гурбан жэлэйнгээ түсэб 114 оцент дүүргэхэ уялга абанхай.

Фермын хонишод Александра ексеева ба Кондакова гэгшэд мые даагша нүхэр Евдокия ксеевагай хүтэлбэреэр иимэ алта туйлаа.

М. Смоляков.

Түлнүүдээ һайнаар тэнжээнэ

Мухаршэбэрэй аймагай Сутайн оной Молотовой нэрэмжэтэ колй түрүү малшад түл абалгые аар үнгэргэжэ байна. Адуушан Чимитов 12 гүү түрүүлээд, унань нэгэшье хоролтогүйгөөр үлжэ байна. Нүхэр Чимитов 30 гүү түрүүлхээр хүлеэнэ. н энэ колхозой хониной-тофермын хонид олоорoo түрэхурьгадынь һайнаар тэнжээгдэ. байна.

Б. Соктоев.

Хүдөө ажахын Бүхэсоюзна выставкын кандидат

Зэнграйн аймагай «Улаан Эрхирик» колхозой һүнэй-товарна племенной фермын һаалишан Очиржалма Нимаева үнгэрэгшэ жэлдэ даалгабарита 10 үнеэдһээ 10 тугал абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлһэн, үнеэн бүрниһөө 2500 литр һү һаагаа.

Энэ жэлдэ нүхэр Нимаева һаамхай үнеэн бүриһөө 2700 литр һү һааха, абаһан түлнүүдээ һайнаар түлжүүлхэ уялга абанхай.

Малажал хүгжөөлгөөр һайн показательнуудые туйлаһанайнгаа түлөө нүхэр Нимаева хүдөө ажахын Бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадаха кандидадаар баталагдаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Нимаева һү эюулжэ байна. М. Минеевэй фото.

Эрхим тугалшан Будаевагай дүршэл

Цивэн Будаева Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо тугалшанаар хүдэлмэрилнэ. Өөрынгөө оролдосото ажалаар нүхэр Будаева 1950 ондо тугал бүхэнэйнгөө амидын шэгнүүрые сүүдхэ бүри 800 граммаар дээшэлүүлжэ шадаһан байха юм. Нүхэр Будаева өөрынгөө хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай иигэжэ хөөрэнэ:

«Нарай тугалнуудые харууһалха гээшэ нилээдгүй харюусалгатай хүдэлмэри гэжэ һанагшаб. Тугалнууд хадаа хододоо садхалан, сэбэр ба хаһа саг соогоо газаагуур ябуулагдажа байха ёһотой. Тугал харууһалхадаа хүдэлмэриингөө үдэрэй гуримые наринаар сахиха тон шухала. Тугалнуудые, илангаяа түрүүшынь һарануудта эдеэлүүлгэ ба уһалалгын болзорые эбдэжэ болохогүй. Эхэһээ гараһаар 15—20 хоноһон тугалнуудые һаалишадһаа тушаажа абадагби. Тэдэнэй 30 хоногтой болоторынь машинадагдаагүй һү үдэрэй гурба дахин: үглөөнэй 7 часта, үдэрэй 3 часта ба үдэшын 10 часта уулганаб. Тиигэжэ, сүүдхэдээ тугал бүхэндэ 8—10 литр һүн уулгагдана. Тугалнуудай нэгэ һаратай болоходонь машинадагдаһан һү бага багаар уулгажа һургадаг ба овёсой гурил болон һайн үбһэ эдюулдэгби. Хоёр һаратай болоходонь тугалнуудта машинадагдаагүй һү уулгахаяа болижо, машинадаһан һүөөр тэжээдэгби. 75 хоногтой болоходоо тугал сүүдхэдээ 12—15 литр машинадаһан һү уудаг. Тэрээнтэй хамта, сүүдхэ бүри 1—2 килограмм овёсой гурил, мүн үбһэ дураарнь үгэдэгби. Тугалнуудаа эдеэлүүлхын хоорондо тэдээниие хилгааһан щеткоор һайтар сэбэрлэдэг байнаб. Байрынгаа саг үргэлжэ сэбэр байхада тугалнууд түргэн хүгжэдэг, бэежэдэг юм. Тугалнуудаа клеткэ соонь 30 хоногтой болоторынь байлгаад, саашадаа ехэ клеткэ соо оруулжа, сугтань байлгадагби. Тугалнуудай ходо норгожо байдаг тула дэбисхэрыень үдэртөө нэгэ дахин, заримдаа 2—3 дахин һэлгэдэгби. Тугалнуудай элүүр энхээр түлжэхэ хэрэгтэ дэбисхэрэйнь хуурай байха тон шухала. Һара бүри тугалнуудаа шэгнэжэ, тугал бүхэнэй амидын шэгнүүрые бэшэдэг байнаб. Энэ хадаа тугалай ямараар түлжэжэ байһаниие мэдэхэ арга боломжо олгодог. Тэрээниие хараадаа абажа, тугал бүхэн саашадаа харууһалагдадаг, эдеэлүүлэгдэдэг байна. Зундаа тугалнуудаа өөрөө адуулнаб. Халуун үдэрэй болоходо тугалнуудаа һарабша, сарай доро оруулжа, амаруулдагби. Тугалнууд һайн ногоотой газарта адуулагдана. Шиигтэй, дооро газарта тугалнуудые абаашадаггүйб. Бэлшээриин үе соо тугалнуудтаа концентрат эдюулдэг, мүн үбһэнэй шүүһэ сүүдхэдээ 1—4 литр хэмжээтэйгээр уулгадаг байнаб. Иигэжэ харууһалга ба тэжээлгын талаар зоотехническэ заабариие бэелүүлһэнэй ашаар үнгэрэгшэ жэлдэ тугалнуудайнгаа амидын шэгнүүрые сүүдхэ бүри нилээд ехээр дээшэлүүлхэ ябадал туйлажа шадаһан байгааб. Мүнөө жэлдэ харууһалжа байһан 25 тугалайнгаа сүүдхэ бүриин амидын шэгнүүрые бүри ехээр дээшэлүүлжэ, бүри һайн показательнуудые харуулхаб».

А. Хилтухинов.

Малай бэлшээри хэрэглэхэ тухай

Мал бэлшээридэ адуулгые жэшээтэ һайнаар үнгэргэхэ зорилго колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, зооветмэргэжэлтэдэй болон бүхы малшадай үмэнэ табигдаад байна. Манай республикын условидо малай бэлшээриие зүбөөр эмхидхэлгэ тон ехэ удхашанартай. Юуб гэхэдэ, малаа бэлшээжэ таргалуулхаһаа гадна, һү һааха жэлэйнгээ түсэбэй 60 процентһээ дээшые бэлшээриин үе соо дүүргэхэ байнабди.

Эгээл иимэһээ колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, аймагай хүдөө ажахын таһагуудай, участогуудай ба пунктнуудай мэргэжэлтэд бэлшээриие зүбөөр эмхидхэлгэдэ онсо анхарал хандуулха үүргэтэй. Удаан саг соо үбэлжэлгэдэ байжа тураһан гү, али үбшэлһэн малнуудай бэлшээриин үедэ түргэнөөр таргалдагыень практикаһаа мэдэнэбди. Бэлшээридэ ябаһан малнууд элдэб үбшэндэ нэрбэгдэдэггүй, шадал һайнтай болодог юм. Мүн концентрированнэ тэжээл гаргашалгые багадхаха байна. Тиимэ болохолоороо, малажалһаа абтадаг продуктнуудай сэнгые химдаруулха арга колхозуудта олгоно.

Бэлшээриие зүбөөр ба дүүрэнээр ашаглахын тулада малаа бэлшээхэ түсэб колхоз бүхэндэ зохёожо, тэрээн соо малнуудаа наһа наһаарнь илган, гүүртэнүүд, отаранууд болгохоһоо гадна, бэлшээриинь участогуудые хубаажа үгэхэ хэрэгтэй. Участок бүхэндэ уһалуури эмхидхэхэ угаа шухала. Малые бэлшээхэ тухай зохёогдоһон түсэб соо ветеринарно-зоотехническэ харууһалга хэды дахин хэхэ, үбшэнһөө һэргылхэ тарилга, глистнэ үбшэнтэй тэмсэхэ гэхэ мэтын хэмжээнүүд хараалагдаха ёһотой. Мүн мэргэжэлтэй пастугуудые томилхо хэрэгтэй.

Малай бэлшэхэ газарнуудта нарай мал байлгаха байрануудые шэнээр бариха, хуушаниинь заһабарилха, малаа һүниндөө хааха һарабшануудые бариха ёһотойбди. Малшадай байха гэр байрануудые урдынхиһаань бүри һайнаар түхеэржэ, тэдээндэ зохихо услови байгуулха угаа шухала.

Бэлшээриие зүбөөр ашаглаха хэрэгтэ загонно методэй зохистой байһаниие республикын түрүү колхозуудай практика элеэр харуулһан байна. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз һүүлэй хэдэн жэлдэ адуу малайнгаа бэлшээриие зүбөөр эмхидхэнэ. Тус колхоз бэлшээриингээ талмайе гүүртэнүүд болон отарануудта, тиихэдэ гүүртэ, отара доторынь клеткэ-загонууд болгон хубаариджа, тэдэнэртэ үгэдэг байна. Эдэ загонууд дээрээ малаа ээлжээгээр адуулдаг. Иимэ нэгэ клеткэ дээрээ малынь 6—7 хоногто ябаад, удаадахи клеткэнүүдтэ бэлшэһэнэйнгээ эсэстэ 25—30 хоноод дахин түрүүшынгээ газарта ерэхэдэнь, тэндэхи газарынь дахин ногоороод байдаг.

Тус колхозой малшад малнуудаа уһаар хангадаг. Колхозой гүүртэнүүдэй ба отарануудай малнууд сэбэр, тунгалаг уһаар элбэг горхонуудай ба булагуудай хажууда бэлшээридэ ябадаг юм. Малай бэлшээриие зүбөөр эмхидхэжэ шадаһанай ашаар, тус колхоз һү һаалга, ноһо хайшалалгые ехээр дээшэлүүлжэ шадаа. Мяха тушааха гүрэнэйнгөө түсэбые саг болзор соонь, һайн шанартай продукцяар дүүргэдэг байна.

Тус аймагай Сталинай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин малшан нүхэр Дандаров уһалууриие һайнаар эмхидхэн, 105 үдэр соо 13 сар загонно методээр адуулхадаа тэдэнэй амидын шэгнүүрые сүүдхэ соо 992-һоо 1200 грамм хүрэтэр нэмээһэн байгаа. Тиихэдэ, энэ колхозой эрхим хонишон нүхэр Гармацыбиков өөрынгөө отарын хонидой амидын шэгнүүрые сүүдхэ бүри 100 граммаар дээшэлүүлһэн байна. Бурят-Монголой малажалай туршалгын станциин тугалша нүхэр Галданова хадаа 71 толгой тугалнуудые зунай үедэ адуулхадаа, сүүдхэ бүри тэдэнэй амидын шэгнүүрые 900-һаа 939 грамм хүрэтэр дээшэлүүлээ һэн.

Адуу мал хадаа наһанһаа, амидынгаа шэгнүүрһээ, ашаг шэмэ үгэлгэһөө (һү, ноһон, түл гэхэ мэтэһээ) дулдыдан, ногооной тэжээлые элдэб хэмжээгээр хэрэглэдэг байна. Тиимэһээ, адуу малай толгой бүхэндэ ногоон тэжээл хэды шэнээн хэрэгтэйе, ямар түрэлэй, хэды наһатай малнуудай бэлшээридэ ябажа байһаниие үдэр бүри тодорхойлхо ёһотойбди.

Гэхэ зуура, бэлшээриин зарим участогууд, илангаяа колхозно центрнүүдһээ холо участогууд гүйсэдөөр ашаглагдадаггүй байха юм. Тэдэ, колхозно центртэ дүтэ байдаг, уһалуури һайнтай участогууд дээрэ малаа үлэмжэ ехээр адуулан, газарай хүрьһые ехээр гэшхүүлжэ, тэрэнэй ургасые муудуулдаг ушарнууд манай колхозуудта олоор үзэгдэнэ.

Бэлшээриин ажахые зүбөөр эмхидхэлгын шухала условинь хадаа малаа загонно методээр, участок бүхэниие ээлжээлэн ашаглалга болоно. Гүүртэнүүд, отаранууд болон һүрэг малнуудта бэлшээриин участогуудые таһалжа үгэхэдөө, зарим һарануудта хээрын бэлшээриин адли бэшэ ургасатай байдагыень хараадаа абаха шухала. Тиимэһээ бэлшээриин бүхы үедэ дүүрэн хүрэхэ үбһэтэй газарнуудта малнуудаа адуулха ёһотойбди. 100 толгой болгогдон таһалагдаһан эбэртэ малай һүрэгтэ дунда жэшээгээр, 20-һоо 30 га хүрэтэр бэлшээриин загон таһалжа үгэхэдэ болохо. 100 толгой хони ба ямаадта эбэртэ малайхнда орходоо 5—6 дахин бага газар, тиихэдэ адуу моридто 1,5—2 дахин ехэдхэгдэһэн талмай үгэхэдэ таарамжатай.

Колхозойнгоо бэлшээриин газрай ургасые дээшэлүүлхэ тушаа хэмжээ-ябуулгануудые (уһалха, хатааха гэхэ мэтые) хараалха ёһотойбди. Тиигэжэ, хээрын бэлшээринүүдэй ургасые хэды һайжаруулбашье һаа, хэрбээ малай гэжээлдэ хүрэхэгүй байбалынь, ногооной тарилга хэдэг болохо ёһотойбди. Манай республикын условидо малай тэжээлдэ зорюулан вико-овёс, хабарай хара таряа, овёс гэхэ мэтын культурануудые тарихада зохистой.

Эдэ культурануудые июниин 15—20 хүрэтэр тарихада болохо. Малай бэлшээриин бүхы үе соо дүүрэн хүрэхэ ногоотой байха гэбэл, ногооной тарилгые, дунда жэшээгээр 10—12 үдэрнүүдтэ һубарюулан тариха хэрэгтэй. Малдаа нэмэлтэ тэжээл июлиин хахадһаа эхилээд, намар орой болотор үгэхэдэ болохо. Ногооной үбһэ ба хүдөө ажахын бусад культурануудые тарихада ажахыда хэды шэнээн олзотой байдаг тухай хэдэн жэшээнүүдые харуулхада болоно. Хэрбээ 20 гектарта ногооной үбһэ тарижа, га бүриһөөнь 60 центнер ургаса абаа һаа, малдаа эдюулхэ аяар 1200 центнер шэмэ ехэтэй нэмэлтэ тэжээл абтаха байна. Хэрбээ энээниие һаамхай үнеэдтэ эдюулбэл 40 мянган литр нэмэлтэ һүн абтаха байна.

Адуу малаа бэлшээхэ график зохёохо хэрэгтэй. Хэрбээ сагай уларилай эрид хубилаагүй байһан сагта тэрээниие эбдэжэ яашье болохогүй. Малнуудаа хаана, хэды шэнээн адуулхаб, уһалхаб, амаруулхаб гэһэн хэмжээ-ябуулгануудые тэрэ график соогоо хараалха шухала. Зунай аайма халуун үе боложо, аляаһа батаганаануудай олон болоходо, малаа үдэр амаруулаад, түхэреэн сүүдхэ [illegible] адуулха хэрэгтэй. Малай һүниин адуулга хадаа тэдээнэй ашаг шэмэ үгэлгые ехээр дээшэлүүлдэг юм.

Ажалшадай депутадуудай аймагуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй хүдөө ажахын таһагуудай хүтэлбэрилэгшэд, зооветеринарна хүдэлмэрилэгшэд болон хүдөө ажахын артельнүүдэй түрүүлэгшэнэр малай зунай бэлшээриие эмхитэйгээр үнгэргэхын тулада анхаралаа хандуулха үүргэтэй. Мал адуулагшадта зохихо услови байгуулха гээшэ зайлашагүй зорилго мүн.

Зоотехнигүүд: А. Виноградов, В. Титов.

ТЭЖЭЭЛЭЙ КОРНЕПЛОД ТАРИЛГА

КП(б)-гэй Бүрят-Монголой обкомой IV пленум болбол «тэжээлэй бата бэхи база байгуулга ханиитын малажалые саашань хөөн дэбжүүлхэ гол услови-ай нэгэн мүн» гэжэ өөрынгөө л сор онсо тэмдэглэһэн байюм. Тиигэжэ тус пленум энэ дэ тэжээлэй культурануудай сые эрид дээшэлүүлхэ, тэжээаловой суглуулгые ехэдхэхэ, ба шэмэтэ тэжээл бэлэдхэсэбые заатагүй дүүргэхэ ябахангаха зорилгые партийна, кэ ба хүдөө ажахын органуурда табяа һэн.

мэтэ тэжээлэй ехэнхи хубижээлэй корнеплодуудһаа абайнабди. Тэжээлэй корнеплой тарилгые агротехническэ иин ёһоор хээд байгаа һаа, оз бүхэн шэмэтэ тэжээл бэхэ түсэбөө дүүргэжэ шадаха а.

тын малажалые хүгжөөхэ хэ тэжээлэй корнеплодууд ехэхашанартай. Корнеплодуудабтаһан шэмэтэ тэжээлнүүд й үедэ ногооной орондо ашагдаг, ехэ шэмэтэй тэжээл юм. һү һаалгые нилээд ехээр дээлдэг байна. Корнеплодууд ехэ хэмжээнэй углевод, виба минеральна зүйлнүүдһээдэг. Үнгэрэгшэ үбэл, үбһэ эй дуталдаад байбашье, тэй корнеплодуудтай байһан н колхозууд үбэлжэлгые һайүнгэргэжэ, адуу малаа гарөөлтодо оруулангүйгөөр ондо аад, тэжээлэй корнеплодуудай ямар ехэ туһатай байһые эли тодоор харуулаа.

Манай республикын колхозууд тэжээлэй корнеплодууд сооһоо гол түлэб турнепс таридаг. Турнепс ехэ түргэн ургадаг, хүрьһэндэ ба сагай уларилай условидо ехэ таарамжатай культура юм. Бичурын, Кабанскын, Сэлэнгын ба бусад аймагуудай олохон колхозууд гектар бүхэнһөө 300—400 центнерһээ дээшэ турнепсын ургаса абадаг. Воронежско областиин Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой звеньевод нүхэр Герасимова тэжээлэй корнеплодуудай гектар бүриһөө 2500 центнер ургаса абаһан байгаа. Иимэ ехэ амжалтануудые яажа туйланаб гэхэдэ, корнеплодуудай тарилгые имагтал агротехническэ заабариин ёһоор хэдэг, тэрээнэй хойноһоо эрхим һайнаар харууһалдаг байна.

Ушар иимэһээ тэжээлэй корнеплодуудые тарихын тула буртаг үбһэгүй (шэнэ парта гү, али намарай хара таряа, бобово культурануудые ба улһа тариһанай һүүлдэ элдүүрилэгдэһэн) сэбэр участок шэлэн олохо шухала. Корнеплодуудай үндэр ургаса уһанай халидаг газарнууд дээрэһээ хуряагдадаг юм. Мүн тэрэшэлэн фермэ шадарай үтэгжүүлэгдэһэн участогуудта тарихада корнеплодууд һайнаар ургадаг.

Тэжээлэй корнеплодуудые тариха газараа 23—25 сантиметр гүнзэгытэйгээр хахалха хэрэгтэй. Хабарай үедэ шииг нойто барихын тулада газараа 1—2 удаа борнойлһоной һүүлдэ хэдэн үдэр үнгэрөөд байхада борнойлготойгоор культивацилха шухала. Тарилгынгаа урда тээ дахин культиваци хэхэ юм. Ехэ нигта хүрьһэтэй газарые хабартаа хоёрдохёо хахалаад, борнойлхо хэрэгтэй. Хэрбээ корнеплод тариха газараа намарай үедэ хахалаагүй байгаа һаа, эртэ хабар бүхы гүнзэгы соонь хахалаад, буртаг үбһэнэй ургахатай хамта культивацилдаг юм. Хүрьһэ жэгдэлхын ба үрһэнэй шииг нойтотой болохын тулада, тарилга хэхэһээ урда тээ шүдэтэй катогоор даруулха шухала. Хэрбээ миин катогоор даруулаа һаа, нигта хүрьһэтэй газарые хүнгэхэн борнойгоор борнойлхо хэрэгтэй.

Тэжээлэй корнеплодуудай гол үтэгжүүлгэнь наг шэбхэ юм. Пар гү, али намарай пар хахалхадаа гектар бүридэ 30—40 тонно хэмжээтэйгээр энэ үтэгжүүлгэ оруулагдадаг. Үндэр ургаса абахын тулада, энэ үтэгжүүлгые гектар бүридэ 80—100 тонно хүрэтэр дээшэлүүлхэдэшье болоно. Наг шэбхэдэ нэмэри болгон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые: нэгэ гектар газарта 3—4 центнер суперфосфат, 1,5—2 центнер аммиачна селитрэ ба 2 центнер хүрэтэр хлористо кали хэрэглэхэдэ болохо. Калийна үтэгжүүлгэнүүдэй орондо гектарта 5—10 центнер нормотойгоор үнэһэ адхажа болоно.

Гранулированна үтэгжүүлгэнүүд корнеплодуудай ургасые эрид дээшэлүүлдэг. Тус үтэгжүүлгэнүүдые хахалхадаа гү, али культиваци хэхэдээ гектар бүридэ нэгэнһээ хоёр центнер хүрэтэр нормотойгоор, мүн тэрэшэлэн тарилга хэхэдээ үрһэнтэеэ хамта гектар бүхэндэ 20—40 килограмм гранулированна суперфосфат, 80—100 килограмм гранулированна органо-минеральна үтэгжүүлгэнүүдые оруулхада болохо.

Манай условидо турнепсын тарилгые майн һүүлшын табан хоног соо гү, али июниин эхеэр, тиихэдээ июниин 10-һаа ойротонгүйгөөр хэхэ хэрэгтэй. Тэжээлэй бусад корнеплодуудай тарилгые үлэмжэ эртүүр, майн түрүүшын хахад багаар хэхэдэ һайн. Тарилгыень рядовой сеялкэнүүдээр үргэн рядна аргаар хэдэг юм. Ряд хоорондын забһар турнепс ба брюквэдэ 55—60 сантиметр, свёклодо—50 сантиметр, морковьто—36 сантиметр байха зэргэтэй. Тэжээлэй корнеплодуудые нэгэ гектарта: 3 килограмм турнепс, 5—6 килограмм морковь, 16 килограмм тэжээлэй свёкло, 5—6 килограмм брюквэ, 25 килограмм сахарна свёкло тарихада болоно.

Корнеплодуудай үрһые хүрьһэн соо дээрэшэг: турнепсые 2—3 сантиметр, свёкло 2—4 сантиметр гүнзэгыдэ таридаг юм. Корнеплодуудай үрһые үлэмжэ доро һуулгажа болохогүй. Юундэб гэхэдэ, удаан ургадаг тула үрһэнэй нилээд ехэ хубинь ургажа үрдингүй хосордог байна. Тэжээлэй корнеплодуудай ургасые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тэрэнэй хойноһоо зүбөөр харууһалха шухала. Ургахаһаань урид хура бороной орoo һаа, хүрьһэн дээрэнь хальһан бии боложо магадгүй. Тэрээниие хүнгэхэн борнойгоор борнойлхо ёһотой. Ургасынь ургажа захалхатай хамта, ряд хоорондын элдүүрилгэ эхилхэ хэрэгтэй. Энэ хүдэлмэриие 10—12 хоноод байхада дахин дабтадаг юм. Набшаһаяа хумируулжа эхилхэдэнь ряд хоорондынь элдүүрилгые болюулха байна.

Турнепсын тарилгада ряд хоорондын элдүүрилгые гурбанһаа үсөөн бэшэ удаа хэдэг. Түрүүн 4 сантиметр, һүүлшэг тээ 1—2 сантиметр гүнзэгыдэ хүрэтэр газарыень бамбайлгажа, ряд хоорондын элдүүрилгые тракторна ба морин культиватораар, багашаг участогуудта—гараараа хэдэг юм. Корнеплодуудта хоёрдохи паар набшаһануудайнь ургахада, ряд соонь шэнгэрүүлхэ ёһотой. Энэ хүдэлмэриие түргэнөөр, богонихон болзор соо дүүргэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ энэ хүдэлмэридэ ехэ гээгдэлтэйгээр ороо һаа, корнеплодуудай ургаса нилээд ехээр доошолхо байна.

Шэнгэрүүлһэнэй эсэстэ ряд дотор ургаса бүхэнэй хоорондо иимэ забһар үлөөгдэнэ: турнепс 17—20 сантиметр, тэжээлэй свёкло—20—22, морковь 8—10 сантиметр.

Хүдөө ажахын түрүүшүүл тэжээлэй корнеплодуудые хоёр удаа шэнгэрүүлдэг: түрүүшынхиинь нэгэ паар набшаһанайнь бии болоходо, һүүлшынхиинь хоёрдохи паар набшаһанайнь гаража байхада эхилдэг юм. Тиихэ зуураа, үхэһэн ургамалнуудай орондо шэнэ ургаса таригдадаг. Ряд хоорондын хүрьһэ бамбайлгажа ба ургасые шэнгэрүүлжэ байхадаа корнеплодуудые буртаг үбһэнүүдһээ сэбэрлэхэ хэрэгтэй.

Корнеплодуудай ургасада нэмэлтэ тэжээл ехэхэн туһа хүргэдэг. Нэмэлтэ тэжээл гурбанһаа үсөөн бэшэ үгтэхэ ёһотой. Түргөөр туһа хүргэдэг, бэлээр шэнгэдэг нэмэлтэ тэжээл—шэбхын шүүһэн, шубуунай аргал, үнэһэн, мүн минеральна үтэгжүүлгэнүүд хэрэглэгдэдэг. Нэн түрүүшын нэмэлтэ тэжээл ряд хоорондын элдүүрилгэ хэмсээрээ, хоёрдохиинь — ургасые шэнгэрүүлхэдээ, гурбадахиинь — набшаһануудай хумирхаһаань урда хэдэг байна. Нютагай органическа үтэгжүүлгэнүүдые нэмэлтэ тэжээл болгохын тулада уһанда зуураха хэрэгтэй. Шэбхын шүүһэ 3—4 дахин, фекали 6—10 дахин, шубуунай аргал 10—15 дахин ехэ уһанда зуурадаг юм. Минеральна үтэгжэлгэнүүдые хуурайгааршье хэрэглэхэдэ болоно: нэгэ гектарта 1—2 центнер суперфосфат ба дабһан, 50—100 килограмм аммиачна селитрэ хаядаг юм.

Ряд хоорондын элдүүрилгэ хэхэ үедөө үтэгжүүлгэ үгэхэдэ һайн. Ургамалнуудые тойруулаад бэе бэеһээнь 6—10 сантиметр зайтайгаар эртэнһээ түхеэрэглэһэн борозда гү, али нүхэн руу шэнгэн ба хуурай үтэгжүүлгэнүүдээ хэхэдэ зохистой. Нэгэ нүхэн руу 50 грамм наг шэбхэ, 10—15 грамм үнэһэ, 5—10 грамм минеральна үтэгжүүлгэ хэхэлэ болоно.

Турнепсын һая ургажа байхадань хорхой сохонууд ехээр гэмтээдэг. Тиимэһээнь корнеплодуудай ургасын хойноһоо һайнаар харууһалха шухала.

Тэжээлэй корнеплодуудые намарай хүйтэнэй эхилхэһээ урид хуряадаг юм. Корнеплодуудай хуряалгые саг соонь хэхэ шухала. Юуб гэхэдэ, зарим колхозууд тэжээлэй корнеплодуудай һайн ургаса абабашье, хуряалгые унжагайруулжа, зарим ургасаа саһан доро оруулжархидаг байна. Энэ жэлдэ тиимэ ушар тохёолдохо ёһогүй.

Агротехникые зүбөөр бэелүүлбэл, колхоз бүхэн тэжээлэй корнеплодуудай үндэр ургаса хуряажа, ниитынгээ малажалые шэмэтэ тэжээлээр хангажа шадаха байна.

И. Кузьменок, агроном.

Уншагшадай асуудалнуудта харюу

„УНАДАГ ОДОНУУД" ГЭДЭГ ЮУН БЭ

Хэжэнгын аймагай Чесаны долоонжэлэй һургуулиин һурагша Г. Бадмаев «Унадаг одонууд» гэдэг юм бэ гэһэн асуудалтайгаар манай редакцида хандаба. Энэ асуудалдань харюу болгон, Бурят-Монголой пединститудай багша нүхэр К. Золтоевой статья толилнобди.

Үүлэгүй харанхы һүни тэнгэридэ ялагар одоной зуралзаад, гал шугам татаад, үгы болошохые хүн бүхэн хараһан байгаа ёһотой. Энэ хадаа «унадаг одон» гээшэ.

Одонууд тон олоороо хододоо унажа байдаг, тэдэ тэнгэридэхи одо мүшэдэй тоонь үсөөрдэггүй байна. Дунда зэргээр абахада, час соо 40 тухай одон унадаг.

«Унадаг одонууд» гээшэ одо мүшэдшэе, планетэнүүдшье бэшэ юм. Нарые тойрожо ябахадаа, газар гээшэ юртэмсын тала дайда соогуур хиидэн ябажа ябадаг тоо томшогүй олон жэжэхэн бэенүүдтэй уулзадаг, тэдэнэй хэмжээнь хүнэй толгойн шэнээнһээ эхилээд, горохын шэнээн хүрэтэр жааханууд байдаг. Секунда соо хэдэн арбаад километр түргэнөөр газар дэлхэйн агаар уруу нэбтэрэн орохолоороо, тэдэнэр агаарай тон ехэ эсэргүүсэлтэтэй ушардаг. Хиидэжэ ябаа бэехэн агаартай үрэлдэхэдөө түргэнөөр халаад, шатадаг байна. Тиин тэрэ бэехэн шатахадаа гал мүр үлөөдэг.

«Унадаг одонуудые» астрономидо метеорнууд гэжэ нэрлэдэг. Үлэмжэ томо метеорнуудынь болидууд гэжэ нэрэтэй юм. Болидууд хадаа хэдэн килограмм болодог. Метеорнууд болбол Газарһаа дээшэ 120 километртэ харагдажа эхилээд, 80 километр дээрэ ябахадаа шатажа дууһадаг, тиихэдээ үлэмжэ ялагарнуудынь (гү, али томошогуудынь) бүри дээрэ ябахадаа харагдаад, холо хүрэтэр хиидэжэ, бүри доошоо ороходоо шатажа дууһадаг. Метеорнууд секунда соо 30—60 километр түргэнөөр хиидэдэг юм. Болидуудынь газарһаа дээшэ 60—40 километртэ унтардаг. Үлэмжэ томо болидууд Газарай нюруу хүрэтэр ерээд, хүрьһэ руу багса орошожо болохо юм. Дэлэрһээ унаһан тиимэ халуун шулуунууд хадаа огторгойн бэенүүдэй хэмхэрхэйнүүд гээшэ. Иимэ шулуунууд метеорнууд гэжэ нэрлэгдэдэг.

Томо метеорнуудай унахань тон үсөөн үзэгдэдэг. Мүнөө үедэ хоёр тиимэ ушар мэдээжэ юм. Хэдэн мянгаад тонно болохо тон томо метеорит 1908 оной июнин 30-най үдэр Енисей мүрэнэй захада унаа һэн. Энэ метеориде поездоор ябаһан пассажирнууд наратай үдэр байтар хараһан байгаа. Тус метеорит тайга соо унахадаа тэхэрэзд, газарай хүрьһэнтэй хамта халуун газ болоод, дээшээ 15 километр хүрэтэр хиидэһэн байна. Хүсэ ехэтэ агаарай долгин томо ехэ модонуудые орбонтойнь урбуулжа хаяһан байгаа. Тэһэрэлгынь абяан 100 километр шахуу газарта дуулдаһан байха юм.

1947 ондо февралиин 12-то Владивосток шадар унаһан метеорит ой тайгые мүн лэ гэмтээгээ һэн.

Метеоридууд гү, али унадаг одонууд һүни бүри адли олоороо үзэгдэдэггүй. Жэл бүри Нарые Газарай тойрожо ябахалааран, заманһаа нэгэл газарта хүрэхэлээрнь, багсаахада августын 10—12-ой үдэр, тиигээд ноябриин 12—13-най үдэр «унадаг одод» илангаяа олон байдаг. Хэбэрынь, энэ үдэрнүүдтэ Нарые тойрожо ябаһан метеорнуудай урасхалые Газарай орбита хүндэлэн гарана ёһотой.

«Унадаг одонууд» зуун жэл соо хэдэн удаа олоороо ажаглагдадаг. Тиимэ «одо мүшэдэй бороо», жэшээлхэдэ, 1833 оной ноябриин 11-һээ 12-ой үдэр болохо һүнэ Америкадэ үзэгдөө һэн. Тиихэдэ «одод» тоолохо аргагүй олоороо унаһан байна. Тухайлан тоолоходо, тэрэ һүни 240 мянгаад «унадаг одод», тодолон хэлэхэдэ, нюдэндэ харагдаха бүхы одо мүшэдһөө 40 дахин олон ододой унахань ажаглагдаһан байха юм. Хүсөөр хэрэнэ үзүүлэгдэһэн богоол негрнүүд попудай хододоо дурсадаг «аймшагта сүүдэй» үдэр ерээ гэжэ һанаһан байгаа. Тэдэнэй нэгэ зариманиинь гараа мушха татажа, иишэ тиишээ гүйжэ байба, нүгөөдэ зариманиинь газарта унаад тэнгэриин һандархада хэмхэрхэйнүүд доронь булагдажа хосорхоёо байнабди гэжэ һанаад хашхаралдажа хэбтэбэ гэхэ.

Метеорнууд гү, али «унадаг одод» Газарай нюрууда хүрэдэггүй гэжэ харабабди, юуб гэхэдэ газар дэлхэйн агаарын тэдэнһээ хуяг шэнги аршалдаг. Хаа яахан томо метеорнууд лэ Газарта хүрэдэг байна.

Попууд, ламанар ба бөөнэр һүзэгшэдые үгэ дуулдамгай байлгахын тула «унадаг одод» гээшэ «бурханай уур сухал», «юртэмсын эсэс» гэхэ мэтые зүгнэнэ гэжэ худалаар номнодог байгаа.

Наука хадаа унадаг одонуудай ушар шалтагаание элирүүлжэ, шажанай худал хуурмаг номнолнуудай огто үндэһэ баримтагүй байдагые харуулна.

К. Золтоев.

Зэвнийнсэ долоонжэлэй һургуулида ЗУРАГ ДЭЭРЭ: биологиин багша Ф. Первушина 6-дахи классай бүлэг һурагшадта Мичуринай биш болгоһон «Бере-Зимняя» гэжэ грушын нэгэ сорт тухай консультаци үгэжэ байна.

М. Минеевэй фото.

Хэлхээ холбоошодой суглаан

Мухаршэбэрэй аймцентртэ хэлхээ холбоошодой аймагай суглаан һаяхан үнгэргэгдэбэ. Суглаан дээрэ контторын начальник нүхэр Шулутов хэлхээ холбооной аймагай конторын хүдэлмэрилэгшэдэй нёдондо жэлэй ба энэ оной нэгэдэхи кварталай хүдэлмэриин дүнгүүд болон саашанхи зорилгонууд тухай элидхэл хээ.

Нүхэр Шулутов элидхэл соогоо Сутайн, Суулгын почтово отделениинүүдэй хүдэлмэриие ехээр шүүмжэлээ. Эдэ отделениинүүдтэ газетэ тараалга илангаяа муугаар ябуулагдана.

Суглаан дээрэ 17 хүн үгэ хэлээ. Үгэ хэлэгшэд сооһоо олон хүнүүд хабарай тарилгын үедэ газетэ, журналнуудые захигшадтань түргэнөөр хүргэхэ тухай дурадхалнуудые оруулһан байна.

Һүүлэрнь, суглаан 1951 оной хүдэлмэрээр социалистическэ уялга баталан абаад, Бичурын аймагай хэлхээ холбоошодые мүрысөөндэ уряа.

П. Демин.

Колхознигуудай воскресник

Мухаршэбэрэй аймагай Октябриин сомоной «Путь Ленина» колхозой гэшүүд һаяхан воскресник үнгэргэбэ. Воскресниктэ 50 гаран хүн хабаадалсаа.

Тэдэнэр сабшалан уһалха канавая 5 километртэ сэбэрлээжэ, уһа урадхуулаа. Тиихэдэ, олон гектар сабшалангай шулуу, бургаһан сэбэрлэгдэһэн ба наг шэбхэ таараһан байна.

Б. Тугнуйский.

Түсэбөө уридшалан дүүргэбэ

«Роскниготоргын» Бурят-Монголой конторын библиотечнэ коллектор эд бараанайнгаа эрьесын майн түсэбые 10-аад хоногоор урид дүүргэбэ. Республикын һургуулинуудай библиотекэнүүд методическа, научно-популярна, политическэ 15000 шахуу хэһэг номуудые энэ үе соо абаа. Тэрэ тоодо Горькиин, Маяковскиин, Гоголиин зохёолнууд бии. Тэрэшэлэн бурят-монгол хэлэн дээрэ оршуулагдаһан номууд олоор эльгээгдэһэн байна.

А. Чебаков.

АРАДАЙ ДЕМОКРАТИИН ОРОНУУДТА

Польско республикын сеймдэ

ВАРШАВА, майн 26. (ТАСС). Польско республикын сеймын заседани Варшавада болобо.

Сейм хадаа арадай Польшын конституци зохёохо ба батална тухайда бүхы политическэ партинуудай депутатска клубуудаар (парламентска фракцинуудаар) дурадхагдаһан хуулиин проектые хаража үзээ.

Конституци зохёохын тула конституционно комисси һунгагдаха, тэрэнэй түрүүлэгшэнь Польско республикын президент байха ёһотой гэжэ хуулиин даб дээрэхи проект соо хэлэгдэнэ.

Комиссиар зохёогдоһон конституциин проект бүхы арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаха байна.

Тэрэшэлэн сейм болбол пограничнэ участогуудые андалдан абалсаха тухайда Польско республикын ба Советскэ Союзай хоорондо хэгдэһэн договорые баталха тухай хуулиин проект хаража үзэбэ. Энээн тушаа министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо А. Завадский үгэ хэлээ. Тус проектые сеймын галаадын хэрэгүүдые эрхилхэ комиссида эльгээбэ.

Мүн ондоошье асуудалнуудые сейм зүбшэн хэлсэһэн байна.

Монгол арадай республикада үхибүүд тухай ехэ анхарал табигдана

УЛАН-БАТОР, майн 26. (ТАСС). Нарайлалгын ехэ байшан ба үхибүүдэй түрүүшын театр һаяхан Улан-Баторта нээгдээ. Энэнь үхибүүд тухайда, ургажа ябаа залуу үетэн тухайда Монгол арадай республикын правительствын зүгһөө ехэ анхарал табидагай эли тодо гэршэ мүн.

Урдань харанхы ба гээдэнги байһан түс орон мүнөө олон тоото һургуулинуудтай болоо: 420 эхин, долоонжэлэй ба дунда һургуулинууд хүдэлмэрилнэ. Энэ хадаа 1940 онойхиһоо 4 дахин олон байна. Тэрэнһээ гадна, залуушуулынь элдэб техникумүүдтэ һурана.

Тус ороной 55 мянга шахуу һургуулинхид пионерскэ организацинуудта эмхидэн нэгэдэнхэй. Һургуулинхидтэ зориулагдаһан пионерскэ эрхим лагерь байгуулагдаа. Тэндэ амарагшадай тоо һүүлэй арбан жэл соо 3 дахин олон болоо. Һургуулинуудай дэргэдэ уранһайханай самодеятельностиин кружогууд бии.

Пионернүүд ба һургуулиинхидтэ зориулагдан тусхай газетэ ба журнал хэблэгдэнэ. Тэдэнэй тиражынь хамта дээрээ 23 мянга үлүүтэй экземпляр болоно.

МНР дотор эхэнэрнүүдэй ба үхибүүдэй олон тоото консультацинууд эмхидхэгдээ.

Республикын правительство болбол залуу үетэнэй баяртай хүхюун, золтой жаргалтай ажаһуухын тула шухала бүхы уялалые хангана. Советскэ Союзай гайхамшаг жэшээ ба мүн ахадүүгэй туһаламжа хадаа энэ агууехэ хэрэгтэнь угаа ехэ удхашанартай.

Румынидахи ехэ каналай барилга

Дунай-Хара далай гэһэн канал бариха тухайда Румынска хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гэй политбюрогой тусхай тогтоол гараһан юм. Канал бариха районуудтахи байгаалиие хубилгаха ба оргоһоон газарнуудые ашаглаха ехэ хэмжээнэй ябуулгануудые бэелүүлхэ гэжэ тэрэ шиидхэбэри соо хараалагдаһан. Каналай трассадахи 30 мянга үлүүтэй гектар талмай дээрэ эсэхэмжээлгэн ба мелиоративна хүдэлмэри хэгдэжэ дүүргэгдэжэ, үшөө 90 мянган га талмай дээрэ тиимэ хүдэлмэри бүтээгдэхэ байна. 200 километр газарта ой модоной полосанууд һуулгагдаха. Хоёр жэл хүрэхэгүй сагай хугасаа дотор 21 сөөрэм бии болгогдоо, 11 сөөрэм бэлэдхэгдэжэ байна.

Каналай трассын районуудта электричествээр булэлгын 49 станци баригдана.

Венгридэ 220 мянган шэнэ гэр байра баригдахань

Ажалшадта зориулан 180 мянган шэнэ байрануудые бариха гэжэ табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаһан байгаа. Тиин урдань түлөвлэгдэһэн ороондо 220 мянган байра баригдахаар байна. Энэдэ кооперативна гэр байрын барилга үргэн ехээр эрхилэгдэнэ. Гэр байрын кооперацид мүнөө жэлдэ 2 мянга үлүүтэй байрануудые барихаар хараална.

КОРЕЯДЭХИ СОБЫТИНУУД

АРАДАЙ АРМИИН ГЛАВНА КОМАНДОВАНИИН МЭДЭЭСЭЛ

ПХЕНЬЯН, майн 26. (ТАСС). Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Арадай армиин Главна командованиин мүнөөдэрэй дамжуулһан мэдээсэл соо иигэжэ хэлэгдэнэ: Арадай армиин частьнууд Хитадай һайндуратантай нигта харилсаатай ябажа, дайсанай шанга контрдобтолгонуудые амжалтатайгаар гэдэргэнь сохин, өөрыгөө хамгаална байлдаануудые хэбэ.

ПХЕНЬЯН, майн 27. (ТАСС). Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Арадай армиин Главна командованиин мүнөөдэрэй мэдээсэл соо хэлэгдэһэнэй ёһоор Арадай армиин частьнууд Хитадай һайндуратантай нигта харилсаатай ябажа, һүүлэй үедэ американска 11 полкнуудые, англиска ба түрецкэ бригаданууды, лисынмановска 6 дивизинүүдые нилээд ехэ гээлтэ хоролтонуудта оруулаа.

Дайсанай частьнууд эды шэнээн хүнүүдээ: американска арми — 12.926 хүнүүдээ, англиска арми — 5.599 хүнүүдээ, французска частьнууд — 522, турецкэ частьнууд — 900, филиппинскэ частьнууд — 582, лисынмановска арми — 26.349 хүнүүдээ алуулжа ба шархатуулжа алдаһан байна. Бүхы дээрээ 46.878 хүн алагдаһан ба шархатаһан байна юм.

1.447 американецууд, тэрэ тоодо американска 2-дохи дивизиин 23-дахи полкын командир; 1.286 англичанинууд, тэрэ тоодо пехотын полкын командир ба тусхай батальоной командир; 12.915 лисынмановецууд, французууд, турогууд, филиппинецууд ба гоминдановецууд, тэрэ тоодо лисынмановска армиин 8-дахи ба 3-дахи полкнуудай командирнууд плендэ абтаа. Бүхы дээрээ дайсанай 15.648 солдадууд ба офицернууд плендэ абтаба.

Иимэ трофейнүүд: элдэб калибрай 775 ехэ буунууд, 30.089 винтовконууд, 106 зенитнэ пулемедүүд, 347 хүнд пулемедүүд, 692 хүнгэн пулемедүүд, 12.133 автомадууд, 1.236 автомашинанууд, 29 бронемашина гүүд, 60 танкнууд, 486 телефонны аппаратууд буляан абтаа. Һөөрэгсэлнүүд ба бусад трофейнүүд тоологдожо байна.

241 автомашинанууд, 13 бронемашина, 134 танкнууд гэхэ мэтэ сэрэгэй техникэ үгы хэгдээ. Дайсанай 100 үлүүтэй самолёдууд буудажа унагаагдаһан ба 50 үлүүтэй самолёдууд гэмтээгдэһэн байна.

Эб найрамдалай плебисцит дүүргэбэ

ВАРШАВА, майн 26. (ТАСС). Польшодо эб найрамдалай национальна плебисцит хэгдээд, мүнөөдэр дүүрэбэ.

Польско арад эб найрамдалда ехэ дуратай байһанаа мэдүүлэн, агуухэ 5 гүрэнүүдэй хоорондо эб найрамдалай Пакт баталуулха тухай Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй хандалгые нэгэн һанаал дэмжэбэ. 10 хоногой турша соо майн 17-һоо 26 хүрэтэр, Польша дотор плебисцидэй бюллетенүүдтэ 18.053.315 хүн гар табиа.

Испанска республиканска правительствын манифест

ПАРИЖ, майн 26. (ТАСС). Хэблэлэй мэдээсэлнүүд дээрэһээ мэдэхэдэ, ондоо тээ байгаа Испанска республиканска правительствын тунхаглаһан манифест дотор иигэжэ хэлэгдэнэ. Каталонидо, Баскска провинцинуудта, Наварада болоһон забастовконууд хадаа Франкодо ба тэрэнэй хуули загта эсэргүү плебисцит гээшэ.

Испанска арадай эрилтэнүүдые дэмжэхын тула, тэрэнэдэ уласхоорондын удхатай туһаламжа үзүүлхэ шухала. Испанска арад болбол франкистска хуули засагтай сэргэй, дипломатическа гү, али экономическа ямаршье эбсэлгэ медэхэгүй байна.

Пресс-конференци дээрэ Иранай премьер-министрын хэһэн мэдүүлгэ

ТЕГЕРАН, майн 26. (ТАСС). Меджлисэй байшан соо пресс-конференци боложо, Иранай премьер-министр Мосаддык гэгшэ нефтиин асуудал ба орон доторхи юрэнхы байдал тухай иранска ба гадаадын хэблэлэй түлөөлэгшэдтэ мэдүүлгэ хэбэ.

—Байгаалиин угаа ехэ баялигтай болобошье, иранска арад түлэй ядуу түлөүр байдалда байдаг. Иранаие ядуу байдалһаань хахасуулхын тулада зөөри капитал хэрэгтэй, тэрэниие хоёр аргаар: нэгэдэхинь — гадаадаһаа урьһа зээли абажа, хоёрдохинь — дотоодынгоо ресурснуудые ашаглажа хангагдаха байна. Манай дотоодын ресурснуудай тон ехэ хубинь урда-иранска нефтиин ехэ доходуудһаа бүридэжэ болохо, — гэжэ Мосаддык мэдүүлбэ.

Тэд, гадаадаһаа урьһа зээли абаха тухай хэлсээнүүд һүүлэй хэдэн жэлэй турша соо хэгдэбэшье, үрэ үгөөгүй. Тиимэһээ, Иран хадаа нефтиин олзо доходуудай туһаламжаар лэ өөрынгөө арадай ядуу байдалда эсэс табиха зэргэтэй. Тэрэнһээ гадна, Англо-Иранска урдын нефтяной компаниһаа мултаран сүлөөрөөд байбал, атаа мэсэнэй ба хюморооной шалтагаан зайсуулагдаха, ороной дотоодын хэрэгүүдтэ Англо-Иранска урдын нефтяной компаниин хамаарахалгые зогсооха, тиин Иранай экономикые бэхижүүлжэ, бэеэ дааха байдал хангагдаха, — гэжэ Мосаддык иимэн мэдүүлбэ.

—Иранай эрхэнүүдээ һэргээлүүлхэ ябадалдань Англи Иранска урдын нефтяной компани эсэргүүсэхэ ёһооро эсэргүүсэжэ, яахадааш гэбэл, тус компани гансаа өөртөө материална ашаг соо хо зорилго табина. Гэжэ зураг нацануудай сүлөөе хамгаалха шад гээшэдби, эрхэ ба зүб тэй түлөө тэмсэгшэдэй гэжэ Иранай нь һанаатай зарим гүрэнүүдэй дурдаһан баримтануудынь Англи ба гэмшэл үүдхэхээр лэ байна, — гэжэ Мосаддык зааба.

—Манай дайсад, илангаяа Англо-Иранска урдын нефтяной компаниин нефтяной органуудые буляан абаха ябуулга гээшэ энэжэ национализацийе нэрэжэ байнаатай. Зүгөөр, бусадай зээрили буляан абаха хэбэйшые Иранска правительство хээшээ бодоогүй Иранска правительство өөрынгөө нефтяной промышленность түүхэ хэрэгые өөртөө даажа абаха һэжэ хүсэнэ, тиимэһээ Англо-Иранска урдын нефтяной компани промышленностие хуулита дэнь үгэхэ ёһотой гэ болон гэжэ Мосаддык мэдүүлбэ.

Аландска аралнуудай захиргаан тухай хуулиин проектые Финляндиин сейм хаража үзэбэ

ХЕЛЬСИНКИ, майн 25. (ТАСС). «Тюэкансан саномат» газетын мэдээсэлэнэй ёһоор, сеймын Ехэ комиссиин тусхай сесси хадаа Аландска аралнуудай захиргаан тухайда Фагерхольмын правительствын дурадхаһан ба тус комиссиин үзэмжэдэ байһан проект тушаа өөрынгөө тобшолол хэбэ. Секциин бүхы гэшүүд (арадай демократическа бэшэнинь) хуулиин проектын текстые һайшааха гэжэ шиидхээ, тэрэнь Аландска аралнуудай «гарантинууд» тухай хуулиин 6-дахи параграф бэеэ сэндэнь орхино.

«Тюэкансан саномат» газета Хуулиин проектын удха тухай бэшэжэ зуураа, 6-дахи параграфынь Финляндиин суверенитет хизаарлаха, эбэй договорые хэ, Аландска аралнуудые манай империалистнуудай хэрэгтэ база болгохо аюул тохёолдуул гэжэ онсо тэмдэглэбэ.

Иранай хэрэгүүдтэ американецуудай хамаархалга

ТЕГЕРАН, майн 26. (ТАСС). Иранда байгаа американска посол Грейди гэгшэ урда-иранска нефть ба иран-англиска харилсаануудай тухай асуудалаар Иранай гадаадын хэрэгүүдэй министр Каземидтэй ноогоо барюулба. США-гэй правительство болбол «договорно холбоонуудые усадхалгада, конфискацин ба булимтаралгын шэнжэтэй бүхы хэмжээ-ябуулганууда эсэргүү байнаа» дахин лаблан мэдүүлнэ гэжэ тус нотo соонь хэлэгдэнэ.

Специалистын зүбшэл

ОГОРОДОЙ СОХОТОЙ ЯАЖА ТЭМСЭХЭБ?

Огородой гү, али крестоцветнэ сохонууд—хара үнгэтэй, үгышье һаа далинууд дээрээ хара-шара үнгэтэй, һүрэдэг бишыханууд, 2—3 миллиметр хэмжээнэй бэетэй юм.

Сохонууд хүрьһэнэй эгээн дээрэхи шорой соо гү, али газарта унаһан набша болон ургамалай үлэгдэлнүүд доро үбэлжэдэг.

Хабартаа дулаан болоходо тэдэнэр үбэлжэлгынгөө газарһаа гаража, ниидэдэг. Түрүүшээр буртаг ногоонуудта (лебеда, сурейка, зэрлиг редька болон бусад), удаань культурна ургамалнуудта байралдаг юм.

Хабарай үедэ сохонууд репэ, редис, редькын залуу ургасада ехэ гэмтэл ушаруулдаг, столовын болон сахарна свёклын ургасые, тэжээлэй корнеплодуудһаа—турнепсын, тэжээлэй свёклын ургасые, гэмтээдэг байна. Гадна, капустын рассадые парник соонь, мүн полидо һуулгагдаһаншье хойнонь гэмтээдэг.

Элэ сохонууд ургамалнуудай набшые, илангаяа захиень зүбшажа нүхэлэн эдидэг. Тэрэнэй эсэстэ ехээр гэмтээгдэһэн набша хатадаг гү, али ургасын ургалта һаатадаг байна. Тэрэшэлэн сохонуудай һая гараһан ургамалнуудай семедольнууд ба оройнь моносогуудые таһа хазахадань ургаса хосордог. Тиимэһээ тэрэ газартань ургасые шэнэһээр нэгэ, хоёр дахин тариха хэрэгтэй болодог.

Илангаяа халуун дулаанай сагта сохонууд культурна ургамалнуудта ехэ гэмтэл ушаруулдаг. Энэ сагынь майн хахадһаа июниин хахад хүрэтэр юм.

Сохонууд гол түлэб корнеплодно ургамалнуудта (редис, редькэ, турнепс), мүн тэрэшэлэн буртаг ногоонуудта үндэрэнүүдээ хэдэг, тэдэнь тэндээ хүгжэн бээжэдэг байна.

Зунай хоёрдохи хахадта шэнэ сохонууд гаража, нэгэ хэды саг соо буртаг ногоонуудта байралдаг, тэрээгээр эдеэлдэг ба удаань үбэлжэлгэдэ ородог юм. Энэ үедэ ургасада сохонуудай гэмтэл ушаруулхань үзэгдэдэггүй.

СОХОТОЙ ТЭМСЭХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД

Огородой сохотой тэмсэхын тула түбхын түрүүн ургамалнуудай, илангаяа сахарна свёкло, столовын болон тэжээлэй корнеплодуудай түргэнөөр ургаха ябадал хангаха хэрэгтэй. Тиигэхэдэ эдэ ургамалнууд соходо багаар гэмтээгдэдэг юм. Энээнице хангахын тула иимэ хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлхэ ёһотой: шэлэгдэмэл һайн үрһөөр тариха, тарилгыень эртэ ба богони болзорто, һайнаар элдүүрилэгдэһэн газарта хэхэ, ургажа байхадань нэмэлтэ тэжээл үгэхэ.

Ургамалнуудта сохонуудай бии болоходонь тэдэниие доро нэрлэгдэһэн хоронуудай нэгээр үгы хэдэг юм.

1. Кремнефтористай натриие үнэһэнтэй гү, али харгын тооһонтой холёод сасаха. Тэрэнэй тула кремнефтористай натриин нэгэ хубида хоёр хуби үнэһэ гү, али харгын тооһо холихо хэрэгтэй. Нэгэ гектарта 20—30 килограмм иимэ холисо сасаха ёһотой.

2. Гексохлоран гү, али ДДТ гэжэ препарат гектар бүриин 10—15 килограмм хэмжээтэйгээр сасаха.

3. Хэрбээ сахарна свёклодо ба тэжээлэй корнеплодуудта сохонуудай хэм гадна олон болоод байгаа һаань, тэдэниие марляар хэгдэһэн гү, али сохо түүдэг тусхай морин зэмсэгээр уридшалан түүхэ хэрэгтэй. Тэрэнэй һүүлээр дээрэ дурсагдаһан химическэ хоронуудые хэрэглээжэ, сохонуудые алаха ёһотой.

Химическэ хоронуудые тусхай аппарадаар гү, али багахан марли мэшээг сооһоо сасадаг юм. Энэ хүдэлмэри хэхэдээ хоронһоо бэээ һэргылхэ шухала.

И. Котов, агроном.

Харюусалгата редактор Б. А. ОЧИРОВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора—7-85, отв. секретаря — 3-23. Отделов: партийной жизни, культуры и быта—4-52, сельскохозяйственного и промышленности—6-84, мест. информации и писем — 6-84. Для междугородных переговоров — 16.

Н-03604. Типография Управления полиграфической промышленности, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000